

DF Revy

04: Learning, Innovation and the Use of Informations **07:** Årsmøde 2008. Danmarks Forskningsbiblioteksforening. Fagligt tema, program og indkaldelse til generalforsamling **12:** Hvilke krav skal en e-ordbog opfylde for at kunne anvendes som brugbart værktøj **15:** DOMS – Statsbibliotekets nye system til digitale materialer **17:** Lån en mentor på biblioteket **19:** Få fat i underviserne og de studerende **21:** Rammeaftale for kopiering på universiteterne – hvad med det digitale område? **24:** Kreative processer langs Lillebælt

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFØRENING – DF Revy 31. årgang nr. 5, juni 2008

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen
Aarhus Universitet
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
cvu vita
MAI@cvuvita.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Det Kongelige Bibliotek
ssb@kb.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Tangen 2
8200 Århus N
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2008

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 6	16. juli	uge 36
Nr. 7	10. sep.	uge 43
Nr. 8	23. okt.	uge 49

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2008

1/1 side: 3800 DKK
1/2 side: 2100 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3800 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

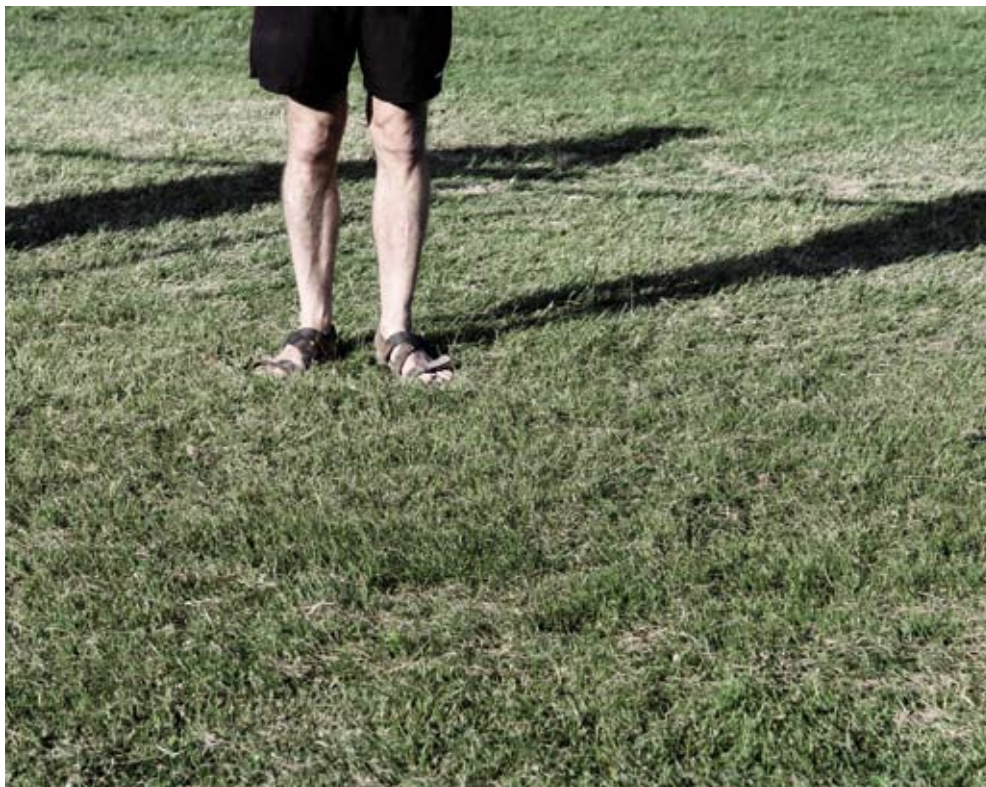
Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

DF Revy kan downloades fra bladets hjemmeside
www.dfd.dk

04: Learning, Innovation and the Use of Informations

Af Thomas V. Hansen, Lotte S. Øgaard og Niels Jørgen Blaabjerg

07: Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde 2008.

Fagligt tema, program og indkaldelse til generalforsamling

12: Hvilke krav skal en e-ordbog opfylde for at kunne anvendes som brugbart værktøj?

Af Henning Bergenholtz

15: DOMS – Statsbibliotekets nye system til digitale materialer

Af Asger Blekinge-Rasmussen

17: Lån en mentor på biblioteket

Af Flemming Munch og Susanne Linton

19: Få fat i underviserne og de studerende

Af Trine Schreiber, Thomas V. Hansen og Tina Pipa

21: Rammeaftale for kopiering på universiteterne – hvad med det digitale område?

Af Anne C. Andersen, Kirsten Pedersen og Lone Jensen

24: Kreative processer langs Lillebælt

Af Niels Breüner

Fra Redaktionen

Hvor lang levetid har bibliotekernes produkter og serviceydelser? I erhvervslivet bliver den kortere og kortere og stiller stadig stigende krav til den innovative medarbejder. Viden og kreativitet er vigtige konkurrenceparametre i kapløbet om tilpasning til fremtidens udfordringer i en globaliseret verden. Kravene fra omverdenen til uddannelsesinstitutionerne om at uddanne innovative kandidater bliver også til et krav til uddannelsesbibliotekerne om at medvirke til at understøtte de studerendes innovative læreproces - uddannelsesbibliotekerne står overfor nye læringsituationer.

Sædvanen tro indeholder dette nr. indkaldelsen til DF's årsmøde og generalforsamling i september i Roskilde – ikke kun for at opfylde foreningens regelsæt, men i lige så høj grad for at opfordre alle at deltage. Det faglige tema er Fremtidens forskningsbibliotek. Forskningsbiblioteker løser mange forskelligartede opgaver. Hvordan skal de løses fremover og bliver udvejene endnu mere differentieret i fremtiden? Dette er nogle af de problemstillinger, DF håber at få belyst og diskuteret på foreningens Årsmøde 2008.

"En elektronisk ordbog er en elektronisk version af en almindelig ordbog for mennesker, jf. orddatabase. En elektronisk ordbog kan findes fx på CD-Rom, som ordbogspen (med skanner), som PDA eller være tilgængelig online." Sådan lyder definitionen på en e-ordbog, når man søger i www.informationsordbogen.dk. Forfatteren til artiklen i dette nr. forfølger og uddyber denne definition med de krav, man bør stille til fremtidens e-ordbog.

Forskningsbibliotekerne er i dag et naturligt led i forskningens infrastruktur. Den digitale teknik har ændret på bibliotekernes tilbud og arbejdsmetoder. Ved digitalisering af ældre materialer bevares vores kulturarv og tilgængeligheden øges. Statsbiblioteket har i mange år digitaliseret materialer og kan nu introducere en fælles brugergrænseflade til den store samling af digitale værker. Synliggørelse, lettere adgang og bedre bevaring for eftertiden har været deviserne for DOMS projektet.

Mentorbegrebet har gjort sit indtog i bibliotekernes tilbudsvifte. En mentor er en personlig og

erfaren samtalepartner, der frivilligt har indstillet sig på at afsætte tid og give vejledning gennem åben og ligeværdig dialog. Kvinfo's målsætning er, at deres mentornetværk skal åbne døre til det danske samfund og arbejdsmarked for kvinder med flygtninge- og indvandrer baggrund. Artiklen uddyber den samarbejdsaftale, der blev offentliggjort i april i år.

Danske uddannelsesinstitutioners mulighed for at kopiere fra ophavsretsligt beskyttet materiale reguleres gennem en aftale med ophavsretshaverens organisation Copydan. Copydan har eneret på at indgå generelle aftaler om kopiering, hvorved uddannelsesinstitutionerne for en aftalt betaling har mulighed for at kopiere uden at skulle spørge hver enkelt ophavsretshaver. Den nye fireårige principaftale indebærer i korte træk en glidende forhøjelse af prisen med op til 45 % i løbet af de første 3 år. I løbet af den periode skal der etableres et nyt afregningssystem, der skal gøre det muligt at betale for det faktiske forbrug. Artiklen påpeger nogle kosekvenser ved den nye rammeaftale.

Learning, Innovation and the Use of Information

– nye læringsituationer i uddannelsesbibliotekerne

Af Thomas Vibjerg Hansen, Lotte Stehouwer Øgaard og Niels Jørgen Blaabjerg

I lang tid har bibliotekarens pædagogiske fokus været på udviklingen af den studerendes informationskompetence. Vi mener, at det er et begreb, som lukker biblioteket om sig selv.

Thomas Vibjerg Hansen
Udviklingskonsulent
tvh@aub.aau.dk

Lotte Stehouwer Øgaard
Fagkonsulent
ls@aub.aau.dk

Niels Jørgen Blaabjerg
Udviklingskonsulent
njb@aub.aau.dk

Alle tilknyttet Aalborg Universitetsbibliotek

I stedet handler det for bibliotekaren om at skue udad i stedet for indad, og handle i forhold til de læringsmål, som deres moderinstitutioner arbejder med. I sidste nummer af DF Revy (maj 2008) taler lektor i digitale medier Claus Rosenstand om hyperbiblioteket som bibliotekets funktion, når målet er at skabe innovation.

Den 1. april slog Aalborg Universitetsbibliotek dørene op for en 2-dages konference med overskriften "Learning, Innovation and the Use of Information", som præsenterede nogle af de udfordringer uddannelsesbiblioteker står over for, når de skal understøtte udviklingen af innovative studerende hen imod det fremtidige arbejdsmarked.

Kort fortalt, tror vi på en bibliotekarisk nær fremtid, hvor der er brug for procesorienterede informationsvejledere. De skal være generalister eftersom de studerende i stigende grad bringer flerfaglighed med ind i den pædagogiske situation, og skal have hjælp eller understøttes i den proces, det er at prioritere og kombinere flerfagligheder i forhold til en konkret arbejds- eller læringsituation. Dvs. at det præcise forløb af en informationsvejledning eller undervisning ikke er kendt på forhånd.

Artiklen vil forholde sig til den konkrete (nye) pædagogiske situation og bibliotekarens roller ved at inddrage indhold og udbytte fra den nyligt

afholdte konference, fra Claus Rosenstands artikel, Carol Kuhlthau's procesorienterede paradigme, samt udpluk af egne erfaringer og bidrag i forbindelse med Learning Objects Web projektet.

Læring, innovation og information – hvorfor disse 3 begreber?

Formålet med konferencen "Learning, Innovation and the Use of Information" var at sætte fokus på fremtidens studerende. Hvilke kompetencer er det, erhvervslivet efterlyser, og hvordan kan man fra uddannelsesmiljøets side bedst understøtte udviklingen af disse kompetencer? Hensigten fra arrangørernes side var at samle fagfolk på tværs af sektorer for, som overbibliotekar Niels-Henrik Gylstorff udtrykte det i sin åbningstale: "...whether we see ourselves as library people, university people or business people, we share a common concern for the future of the students."

Begrebet "innovation" er et buzzword, det er hypet, trendy. Vi skal klare os i den globale forretningsverden ved at være innovative, lyder det fra politisk hold. Arbejdsgivere søger innovative medarbejdere og på uddannelsesinstitutionerne er det at være innovativ blevet et af læringsmålene. På Aalborg Universitet ser vi de innovative miljøer spire frem og de studerende deltager i "innovation camps" eller i "Workshop for Innovation and Entrepreneurship 2008".

Kravene fra omverdenen til uddannelsesinstitutionerne om at uddanne innovative kandidater bliver også til et krav til uddannelsesbibliotekerne om at medvirke til at understøtte de studerendes innovative læreproces. Her er uddannelsesbibliotekernes naturlige omdrejningspunkt "informationen". Det er informationen, der skal findes, sættes ind i en sammenhæng, som et led i konstruktion af viden, som skal bruges for at være innovativ.

På konferencen var Rosenstands præsentation et bidrag, der kunne hjælpe deltagerne til at forstå "situationen innovation"¹. Deltagerne blev præsenteret for hvilke pædagogiske kontekster, de skal eller kan indgå i for at være med til at udvikle den innovative kandidat. Der blev således skabt plads til konkrete refleksioner om didaktik og en ny pædagogisk kontekst, der hedder at "være innovativ" eller "skabe innovative kompetencer", i stedet for at arbejde isoleret med informationskompetencebegrebet.

Bibliotekarens nye rolle

Konferencen gav et billede af, hvilke evner og situationer fremtidens kandidater skal kunne mestre for at arbejde med innovative processer. Spørgsmålet er så, hvilke kompetencer skal der til for, at bibliotekaren kan løfte opgaven med at understøtte de innovative processer og aktiviteter, der indgår i uddannelserne?

¹ Rosenstand 2008, p. 12

Kravene fra omverdenen til uddannelsesinstitutionerne om at uddanne innovative kandidater bliver også til et krav til uddannelsesbibliotekerne om at medvirke til at understøtte de studerendes innovative læreproces.

Spørgsmålet er så, hvilke kompetencer skal der til for, at bibliotekaren kan løfte opgaven med at understøtte de innovative processer og aktiviteter, der indgår i uddannelserne?

Rolle	Tilhørsforhold	Biblioteksaktivitet
Organizer	Det kildeorienterede paradigme	- at levere en organiseret samling af kilder
Locator	Det kildeorienterede paradigme	- at lokalisere kilder
Identifier	Det kildeorienterede paradigme	- at identificere kilder i relation til emne
Advisor	Det kildeorienterede paradigme	- at anbefale måder at bruge kilderne på
Counselor	Det procesorienterede paradigme	- at vejlede ud fra den studerendes situation og behov

Figur 1

Claus Rosenstands definition af bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket er et endeligt brud med den klassiske referencebibliotekar. Der er ikke tale om dødsstødet til bibliotekarstanden, men tale om en genplacering af bibliotekaren integreret i det procesorienterede paradigme, som Carol Kuhlthau benævner det².

Carol Kuhlthau beskriver bibliotekarens 5 forskellige "mediator"-roller overfor de studerende³. De 5 roller placerer sig inden for to forskellige bibliotekariske paradigmer (se figur 1).

Alle roller er vigtige, men hvor de fire første har været kendt i biblioteksverdenen i mange år, så er "counselor"-rollen en relativt ny rolle, som for mange bibliotekarer er meget anderledes i form og indhold.

Både hos Rosenstand og hos Kuhlthau træder den studerendes proces frem som det første, bibliotekaren må forholde sig til på bekostning

af jagten på den rigtige reference. Det er en jagt, som ifølge Kuhlthau hører til i det kildeorienterede paradigme, som ikke længere er tilstrækkeligt til at udfylde bibliotekarens rolle. En oversigt, der blander Kuhlthaus og Rosenstands begreber kunne komme til at som illustreret i figur 2.

Det er et spørgsmål, om Rosenstands rollekaraktéristik er en udvidelse af counselor-rollen eller om der er tale om en ny rolle. I sin beskrivelse af bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket lægger han vægt på, at det ikke er "specielt interessant med bibliotekarer med en særlig faglighed udover det biblioteksmæssige". Det, der er behov for, er "åbne og kommunikationsduelige bibliotekarer, der kan bistå den svære og usikre proces, det er at prioritere og kombinere fagligheder ..." og som kan "... indlede længerevarende samarbejde, løbende informationsfaglig vejledning mellem biblioteksbruger og bibliotekar..."⁵.

De 4 første roller indeholder klassisk biblioteksarbejde som en sag mellem en bibliotekar og en bruger. For de sidste to roller sker der det, at ejerskabet til processen skifter karakter. Fra kun at være en sag mellem bibliotekaren og brugeren (*jeg* underviser *dig* i informationskompetence), bliver bibliotekaren nu en del af *brugerens* løsningsproces. Bibliotekaren skal se sig selv som en del af en helhed, der er til for at støtte den studerende i hans løsning, udvikling, læring. På Aalborg Universitetsbibliotek kalder vi den forståelse for *flowerpowerment*⁶. Flower fordi vi udgør et kronblad omkring f.eks. den studerende. (*Em*)*Powerment* fordi det handler om at gøre den studerende i stand til selv at håndtere situationer. Det er et led i den studerendes akademiske kompetenceudvikling.

Rolle	Situation	Evne	Biblioteksaktivitet	Pædagogisk aktivitet if. informationsegnethed
Organizer	Rutine	Kvalifikation	Organisere	
Locator	Rutine	Kvalifikation	Lokalisere/finde	
Identifier	Problemløsning	Kvalifikation	Identificere/finde	Udvikle brugerens rutiner i brugen af værktøjer
Advisor	Problemløsning	Kompetence	Rådgive/søge	Udvikle brugerens metoder til søgninger
Counselor	Problemorientering	Kreativitet	Vejlede/lære	Indgå i brugerens udvikling af et produkt
?	Innovation	Kultur	Hyperbibliotek	Gøre brugerens ledelsesproces mulig ⁴

Figur 2

² Seeking Meaning, 2004

³ Seeking meaning, 2004, p. 115 ff

⁴ Rosenstand definerer ledelsesprocessen som: "... den kultiverede (forsknings-)biblioteksbruger er sat i en organisatorisk rolle. Han er så at sige leder i den henseende, at hans organisatoriske valg har betydning for kvaliteten af hyperbiblioteket. Han, eller en gruppe, skal sådan set ved hver ny sag udvikle en ny biblioteksmetodologi."

⁵ Rosenstand 2008, p. 14

⁶ Skagen et. al. 2006

Flowerpowerment

Projektet *Learning Objects Web*, e-læringsprodukterne *SWIM* og *FLOW*, og konferencen *Learning, innovation and the use of information*

Som et led i det DEFF-støttede projekt *Learning objects web*, forkortet *LOW*, dannede Aalborg Universitetsbibliotek d. 1.- 2. april rammen om den internationale konference *Learning, Innovation and the Use of Information*. Omkring 120 konference-deltagere og oplægsholdere fra en række europæiske lande, samt USA, deltog i konferencen lokket af et ambitiøst program med stor faglig tyngde. Konferencen var arrangeret af en gruppe udviklere på AUB, der igennem længere tid har arbejdet med udvikling af innovative e-læringsprodukter i form af "SWIM international version" og "Flexible Learning Objects WEB – FLOW".

Find dokumentation fra projektet og links til produkterne på: www.learningobjectsweb.dk

Praktiske pædagogiske udfordringer – hvor står vi på AUB

Aalborg Universitet er kendt for en projektorganiseret, problembaseret og -orienteret pædagogik, som nu udvides til en innovationspædagogik. Det medfører også, at bibliotekets pædagogiske aktiviteter skal udvides.

Vi har gennem de sidste 10 år flyttet os fra en undervisning, hvor bibliotekaren havde total kontrol over mål, indhold og læreproces til undervisnings- og vejledningssituationer, hvor de studerendes proces, situation og behov har stor indflydelse på det konkrete undervisningsindhold og rollen som underviser eller vejleder. Vi er gået fra en kildeorienteret pædagogik til også at mestre en procesorienteret pædagogik, der er dialogbaseret og studentercentreret. Vi har så at sige sluppet noget af kontrollen. I hyperbiblio-

teket skal kontrollen slippes endnu mere. Det er så småt ved at ske gennem bibliotekarernes deltagelse i forskellige workshops på Aalborg Universitet, hvor de studerende arbejder i flerfaglige grupper med innovation og entrepreneurship.

I den forbindelse er Rosenstands artikel et forfriskende og tiltrængt bud på bibliotekarens genkomst - på hvorfor bibliotekaren ikke er død, men kan komme i høj kurs. Efterspørgslen på de generiske færdigheder i sammenhæng med de interdisciplinære arbejdsmetoder, der skal fremme innovation, er et fremragende udgangspunkt for videre drøftelser af bibliotekarens nye roller. Nu er det op til os at udvikle os. Konferencen "Learning, Innovation and the Use of Information" har kridtet banen op for nogle af de pædagogiske og biblioteksfaglige udfordringer, vi står over for.

Referencer

- Kuhlthau, Carol C. (2004). *Seeking meaning : a process approach to library and information services*. Libraries Unlimited.
- Rosenstand, Claus (2008). Bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket. *DF Revy*, 31. Årgang, nr. 4, 2008.
- Skagen, T.; Torras, M.; Blaabjerg, N. J.; & Hansen, T. V. (2006). *Empowering students through information literacy in the physical and virtual classrooms: Cross?institutional collaboration between library and faculty and between two Scandinavian university libraries*. Paper presented at the conference "Creating Knowledge IV", Copenhagen, Denmark, 2006. Retrieved 22/05/2008.
- Lokaliseret d. 23.5.2008 på: www.ckiv.dk/papers/SkagenBlaabjergTorrasHansen%20Empowering%20students%20through%20information%20literacy.pdf
- Øgaard, L. S.; Dissing, K. (2008). Vellykket international konference om læring og innovation. *Uglen*, nr. 4, Aalborg Universitet, 2008.

Vi er gået fra en kildeorienteret pædagogik til også at mestre en procesorienteret pædagogik, der er dialogbaseret og studentercentreret.

Årsmøde 11. - 12. september 2008

Hotel Comwell i Roskilde

FAGLIGT TEMA

Fremtidens forskningsbibliotek

Hvordan udvikler vi fremtidens forskningsbibliotek?

Forskningsbibliotekerne har i de seneste dekader gennemgået en voldsom udvikling. Generelt har forskningsbibliotekerne dog løbende tilpasset sig både samfundsudviklingen og den teknologiske udvikling. Vil dette også være muligt i fremtiden? Kombinationen af anstrengte budgetter og et stadig mere konkurrencebetonet marked for informationssektoren kræver en prioriteret indsats og strategisk tænkning.

Strategisk tænkning består i aktiv ændring af grænserne for institutioners eksistensgrundlag. Grænseflytning kan bestå i en koncentration, justering eller ekspansion af eksistensgrundlaget. Hvad er forskningsbibliotekernes eksistensgrundlag i fremtiden? Hvilke krav og behov vil vores brugere have? Hvordan ser det organisatoriske landskab ud for forskningsbibliotekerne, universiteterne og andre forsk-

nings- og undervisningsinstitutioner? Hvilke nye roller vil forskningsbibliotekerne skulle spille og hvilke af bibliotekernes nuværende serviceydelser vil også blive efterspurgt i fremtiden? Vil forskningsbibliotekerne blive reduceret til kun at være studiebiblioteker? Eller skal forskningsbibliotekerne fortsat ekspandere understøttelse af institutionernes forsknings- og læringsvirksomhed? Forskningsbiblioteker løser for nærværende meget forskelligartede opgaver. Bliver det enkelte forskningsbiblioteks tilgang til at løse opgaver endnu mere differentieret i fremtiden? Dette er nogle af de problemstillinger, som vi håber at få belyst og diskuteret på Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde 2008.

Generalforsamling

Danmarks Forskningsbiblioteksforenings generalforsamling afholdes på årsmødets første dag umiddelbart før Newcomers' session og festmiddagen.

SLIP VISIONERNE LØS

Konkurrence:

Den bedste vision om fremtidens forskningsbibliotek

Max. en A4-side

Præmie:

Gratis deltagelse i Vinterinternat 2009 + en ipod.

Vinderen offentliggøres på årsmødet.

Indsendelsesfristen er 1. september pr. mail til df@statsbiblioteket.dk.

Med venlig hilsen

Claus Vesterager Pedersen
Formand

Tilmelding skal være Danmarks Forskningsbiblioteksforening i hænde senest den 20. august 2008

Årsmøde 11. - 12. september 2008

Hotel Comwell i Roskilde

Program

Torsdag den 11. september 2008

- 10.30 - 11.00 **Ankomst**
- 11.00 - 11.30 **Velkomst og Formandens beretning**
Resumé og uddybning af den udsendte skriftlige beretning
Claus Vesterager Pedersen, Formand, Danmarks Forskningsbiblioteksforening
- 11.30 - 12.00 **Biblioteksstyrelsens beretning**
Direktør Jens Thorhauge, Styrelsen for Bibliotek og Medier
- 12.00 - 12.30 **Debat**
Spørgsmål og debat vedr. beretningerne fra Danmarks Forskningsbiblioteksforenings formand og Styrelsen for Bibliotek og Mediers direktør
- 12.30 - 13.30 **Frokost**
Frokost og indkvartering
- 13.30 - 14.30 **Keynote: The changing roles of Academic and Research Libraries**
Professor Derek Law, University of Strathclyde, Glasgow
- 14.30 - 15.15 **Paneldiskussion med keynote speaker samt repræsentanter fra den danske biblioteksverden.**
- 15.15 - 15.45 **Kaffe**
- 15.45 - 16.30 **Fremtidens fysiske biblioteksrum. Er der behov for et fysisk rum i fremtiden?**
Knud Schultz, Chef for Hovedbiblioteket i Århus
- 16.30 - 17.30 **Generalforsamling i Danmarks Forskningsbiblioteksforening**
- 17.30 - 18.00 **Newcomers' Session**
Kend Danmarks Forskningsbiblioteksforening og dens bestyrelse.
For nye medlemmer og førstegangsdeltagere.
- 19.30 **Festmiddag**

Årsmøde 11. - 12. september 2008

Hotel Comwell i Roskilde

Program

Fredag den 12. september 2008

- 09.00 - 09.45 **Information behaviour of the researcher of the future**
Pete Williams, Research Fellow, SLAIS - University College London
- 09.45 - 10.30 **Viden til tiden**
Overbibliotekar Niels-Henrik Gylstorff, Aalborg Universitetsbibliotek
- 10.30 - 11.00 **Kaffe**
- 11.00 - 12.20 **Hvor skal vi hen? DEFFs programgrupper giver et bud**
Informationsforsyning – Mogens Sandfærd, Danmarks Tekniske Videncenter
Arkitektur og Middleware – Arne Sørensen, Statsbiblioteket
Nye institutioner – Mai Aggerbeck, VIA University College
Mødet med brugere – Tina Pipa, Det Kgl. Bibliotek
- 12.20 - 13.00 **Paneldebat: Er det den rigtige vej?**
Vicedirektør Bo Öhrström, Biblioteksstyrelsen, og programområdeformænd
- 13.00 - 13.15 **Afslutning**
Claus Vesterager Pedersen, Formand, Danmarks Forskningsbiblioteksforening
- 13.15 **Frokost**

Opdateret program og tilmeldingsskema kan ses på hjemmesiden www.dfdfdk.dk, hvor der også er informationer om tilmelding mm.

Endeligt program, deltagerliste og andet materiale sendes til deltagerne i årsmødet pr. e-mail ca. 8 dage før mødet.

Deltagerpris:

3200 kr. for DF-medlemmer (med overnatning)

2500 kr. for DF-medlemme (uden overnatning)

3500 kr. for øvrige deltagere (med overnatning)

2800 kr. for øvrige deltagere (uden overnatning)

Generalforsamling

Hotel Comwell i Roskilde

Hermed indkaldes til ordinær generalforsamling i Danmarks Forskningsbiblioteksforening
Torsdag den 11. september
Kl. 16.30 - 17.30

Dagsorden

1. Valg af dirigent
2. Hovedbestyrelsens organisatoriske beretninger
3. Regnskab
4. Arbejdsprogram og aktivitetsplan for det kommende år
5. Budget for det kommende kalenderår
6. Indkomne forslag
7. Forelæggelse af kontingent for hhv. personlige og institutionelle medlemmer
8. Valg af:
  - a. formand
  - b. 3 hovedbestyrelsesmedlemmer
  - c. 2 foreningsrevisorer

Bestyrelsesvalget 2008

Der indkaldes hermed kandidater til bestyrelsesvalget.

Formand

Den nuværende formand ønsker ikke at genopstille, heller ikke som almindeligt bestyrelsesmedlem. Bestyrelsen har en formandskandidat, men da der er direkte valg af formand, kan andre kandidater også opstille.

Bestyrelsen

Der er fire pladser på valg, to i hver valggruppe.
Der er følgende 4 pladser på valg i år:

Claus Vesterager Pedersen (repræsentant for SDF)
Roskilde Universitetsbibliotek (stiller ikke op)

Per Steen Hansen (repræsentant for SDF)
Aalborg Universitetsbibliotek (villig til genvalg)

Eli Greve (repræsentant for FMDF)
Syddansk Universitetsbibliotek (villig til genvalg)

Gitte Behrens (repræsentant for FMDF)
Statsbiblioteket (villig til genvalg)

Bestyrelsen skal hermed opfordre andre interesserede til at melde sig. Vi håber, at der er nogle, som vil yde en indsats i foreningens bestyrelse, og ikke alene i arbejdet i Danmarks Forskningsbiblioteksforening gennem arrangementerne. Det er en central forudsætning, for at Danmarks Forskningsbiblioteksforening kan fungere, at der er en både engageret og livskraftig bestyrelse. Det er der en lang tradition for – en tradition, som gerne skulle fortsætte. Arbejdet som bestyrelsesmedlem er frivilligt og ulønnet, men det er udfordrende og giver indsigt i og indflydelse på det, som sker i forskningsbibliotekerne, både fagligt og politisk.

Iflg. vedtægternes § 10 stk. 5 skal opstilling til hovedbestyrelsesvalg ske skriftligt senest 4 uger forud for generalforsamlingen.
Dvs. senest den 13. august 2008 kl. 12.00.

Opstillingen meddeles Danmarks Forskningsbiblioteksforenings formand,
Claus Vesterager Pedersen
cvp@ruc.dk.

På bestyrelsens vegne

Claus Vesterager Pedersen, formand

DF arrangementer

Årsmøde 2008, 11. - 12. september

Fremtidens forskningsbiblioteker! DF Årsmøde & general-forsamling. Årsmødet i 2008 holdes på Hotel Comwell i Roskilde. Programmet og tilmelding kan hentes på www.dfd.dk

Vinterinternat 2009, 29. - 30. januar

Vinterinternatet i 2009 holdes på Klarskovgaard. Program følger.

Årsmøde 2009, 16. - 17. september

Årsmødet i 2009 holdes på Hotel Comwell i Kolding. Program følger.

EBSCO tilbyder Open Access-portal for udviklingslande

Open Science Directory er en gratis portal med adgang til 20.000 videnskabelige gratis titler. Oprindeligt blev den oprettet til universiteter og forskningsinstitutioner i udviklingslande, med adgang for alle.

Open Science Directory indeholder samlinger af gratis tidsskrifter og tidsskrifter som er en del af specielle programmer så som Hinari (inklusive DOAJ), Agora og OARE. Andre programmer vil blive tilføjet i den nærmeste fremtid (INASP-PERI, eLFL og eJDS).

Denne A-til-Å liste er udarbejdet af EBSCO og Hasselt universitetsbibliotek, Belgien. Biblioteksforenings arrangementer kan hentes på foreningens

For mere information, besøg venligst:
www.opensciencedirectory.org

Elektroniske & trykte tidsskrifter
Håndtering & adgang til e-resurser
Bibliografiske & fuldttekstdatabaser
E-bøger

Hvilke krav skal en e-ordbog opfylde

for at kunne anvendes som brugbart værktøj?

Af Henning Bergenholtz

Udtrykket e-ordbog bruges i det følgende som fællesbetegnelse for elektroniske ordbøger, leksika og encyklopædier. Det er ikke bare en praktisk terminologisk afgørelse. Denne sprogbrug har også den fordel, at den teoretisk uholdbare adskillelse mellem de traditionelle betegnelser for forskellige typer af opslagsværker bliver skubbet i baggrunden.

Henning Bergenholtz
Professor
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
hb@asb.dk

I titlen på bidraget påpeges med ”brugbart værktøj” i stedet, at en ordbog er et værktøj, som skal kunne bruges til at løse en bestemt opgave, til at dække et bestemt informationsbehov. Det er her ikke så vigtigt, hvilket navn værktøjet har, bare det fungerer, bare det er til at få fat i, når man har brug for det. Det kan så være praktisk at finde et navn til værktøjet. Her er navne som ordbog, leksikon og encyklopædi ikke entydige navne. Men tendentielt gælder det, at ordbøger normalt er værktøjer til hjælp ved kommunikative problemer (problemer ved tekstreception, tekstproduktion eller oversættelse) og leksika og encyklopædier normalt kan give hjælp ved kognitive problemer (vidensbehov uafhængigt af en konkret kommunikativ situation). Den traditionelle adskillelse er derfor på sin vis klar nok, dog vil man fx godt kunne bruge enten en ordbog eller et leksikon eller en encyklopædi til få forklaret et ord, man finder i en tekst, men ikke forstår.

En e-ordbog er et værktøj, men der er andre værktøjer, som nogle gange kan udføre samme funktion. Hvis en person ønsker en oplysning, er vedkommende ligeglad med, om han eller hun får den fra en ordbog, et leksikon, en håndbog, ved en Google-søgning eller ved at spørge nogen. Det ved vi jo godt ud fra egen erfaring, men det er mere præcist blevet påvist i en undersøgelse om brug af hjælpemidler af professionelle oversæt-

tere: Tosprogede ordbøger bruges i lidt mindre end 50 % af al brug af hjælpemidler. Encyklopædier og leksika 8 %, ensprogede ordbøger 14 %, synonymordbøger 2 %, spørgsmål til kollegaer eller fageksperter 7 %, andre hjælpemidler (fx atlasser og egne fortegnelser) 6 % og søgning i tekster 13%. Da undersøgelsen er offentliggjort i 2002 og gennemført i 2000, kan man med sikkerhed gå ud fra, at Google-søgninger, som dengang ikke var så meget brugt som i dag, i en nyere undersøgelse ville udgøre en langt større andel. Det er med e-ordbøger og andre e-hjælpemidler som med alt andet værktøj: Det skal være let at bruge, let at lære at bruge og hurtigt kunne give det ønskede resultat. Det, vi har brug for, er den ideelle e-ordbog. En sådan har følgende specifikationer: Den fylder ikke meget; den er altid tilgængelig; den giver svar på alle slags spørgsmål; og den giver svar på en måde, så brugeren forstår det, men heller ikke et mere udførligt svar, end det er nødvendigt for at få løst det pågældende problem. Det kan være et spørgsmål om at få hjælp til at:

- finde vej
- få at vide, om en bestemt plante er giftig eller ej
- at tale med en gorilla
- at forstå en indskrift af et nu uddødt sprog
- at oversætte en tekst

Denne ideelle e-ordbog findes faktisk: Grønspættebogen, som vi kender fra historierne om Anders And og hans tre nevøer. Denne e-ordbog har dog den fejl, at den kun kendes fra denne tegneserie og kun kan bruges af Rip, Rap og Rup. Der findes endda et Anders And blad, som forklarer, at Grønspættebogen allerede blev påbegyndt, før biblioteket i Alexandria brændte ned. Derfor indeholder Grønspættebogen også alle bøger fra dette bibliotek, inkl. de brændte. Siden er alle bøger fra alle biblioteker kommet ind i Grønspættebogen. Når Grønspættebogen betegnes som en e-ordbog, er det fordi den i virkeligheden er en intelligent computer med tilgang til en helt speciel database, som er i stand til at læse Rip, Rap og Rups tanker og give dem svar på en måde, så de kan forstå det. Den viser så svaret på en lille håndcomputer, som har et bogomslag som beskyttelse (oftest rødt, enkelte gange gult). Svaret kommer hurtigt, det er korrekt, det er fuldstændigt forstået på den måde, at alt det relevante siges – og ikke mere. For nevøerne ser altid lynhurtig, hvad det drejer sig om.

Grønspættebogen er uden tvivl fremtidens e-ordbog: en personlig ordbog beregnet til en bestemt person eller en bestemt brugertype. Om denne fremtidsvision kan realiseres inden for de næste 2-300 år, kan man ikke sige med sikkerhed. Mere spændende for nutiden er det at

En e-ordbog er et værktøj, men der er andre værktøjer, som nogle gange kan udføre samme funktion. Hvis en person ønsker en oplysning, er vedkommende ligeglad med, om han eller hun får den fra en ordbog, et leksikon, en håndbog, ved en Google-søgning eller ved at spørge nogen.

Den ideelle e-ordbog har følgende specifikationer: Den fylder ikke meget; den er altid tilgængelig; den giver svar på alle slags spørgsmål; og den giver svar på en måde, så brugeren forstår det, men heller ikke et mere udførligt svar, end det er nødvendigt for at få løst det pågældende problem.

spørge om, hvordan eksisterende e-ordbøger kan bedømmes ud fra denne vision, og hvordan den nærmeste fremtid ser ud. I modsætning til Grønspættebogen, som er i stand til selv at finde rundt i den bagvedliggende database, må vi foreløbig håbe på at få stillet et stort antal e-bøger til rådighed. Det virkelige behov vil dog umuligt kunne dækkes. En beregning, som tager udgangspunkt i behov for forskellige ordbogstyper, forskellige fag og forskellige sprog, viser, at man for hvert enkelt sprog har brug for ca. 500.000 e-ordbøger, for alle verdens 6.800 sprog vil det blive til 250 milliarder e-ordbøger. Så hvis hele jordens befolkning ikke gør andet end at lave e-ordbøger, kan man regne på, hvor lang tid hver enkelt jordbeboer har til at lave en ordbog. Og e-ordbøger skal jo opdateres, helst løbende. Vi vil med andre ord aldrig få opfyldt behovet for alle de e-ordbøger, verden ideelt set har brug for.

Nu er det jo heller ikke sikkert, at enhver vil kunne lave en e-ordbog. Men det er filosofien bag de forskellige wiki-opslagsværker, herunder Wikipedia. Heroverfor står princippet om at lade udvalgte eksperter stå for udarbejdelsen, som vi kender det fra *Den Danske Nationalencyklopædi*, *Den Danske Ordbog*, *Brockhaus*, *Britannica* og de fleste store kommercielle tosprogsordbøger. Rent tendentielt kan det siges, at kommunikationsordbøger (dvs. e-ordbøger som værktøj til tekstproblemer) bør laves af betalte leksikografi-

og sprogeksperter. Vi kan fx se, at ordbøger som Wiktionary har en ringe kvalitet. Og kognitive e-ordbøger behøver ikke nødvendigvis at blive lavet af betalte medarbejdere. Fx har Wikipedia med gratis medarbejdere klaret sig fint i sammenligning fx *Den Danske Nationalencyklopædi*, *Britannica* og *Brockhaus*. Den mest interessante sammenlignende undersøgelse blev offentliggjort i det tyske tidsskrift Stern i december 2007. Her blev der ud fra en undersøgelse af 50 forskellige artikler vist, at Wikipedia samlet set fik en karakter på 1.7 (ca. svarende til 10 i vores nye skala), hvorimod Brockhaus kun fik 2.7 (ca. svarende til 7 i den nye skala). Når det drejer sig om at være korrekt eller ej, viste undersøgelsen, at Wikipedia fik 1.6 mod Brockhaus' 2.3. Derimod var Brockhaus bedre forståelig for lægfolk (1.8) mod Wikipedias 2.4.

Skal e-ordbøger så være gratis, eller skal der betales for dem? Wikipedia og alle små private e-ordbøger er jo gratis. De er tilgængelige for alle, der har en computer. Men der findes eksempler på ret succesfulde betalingsordbøger og -leksika, omend ikke så mange. Fordelen ved dem er, set ud fra brugernes bedømmelse, at når der betales, forventer brugerne kvalitet, de stoler også mere på svarene. Derfor vil brugerne også forvente og kræve kvalitet, når de på et bibliotek får et kodeord for en tilgang til e-ordbøger, som biblioteket tilbyder adgang til. Men hvad er den rigtige pris

for e-ordbøger? For enkeltpersoner, for firmaer og institutioner, herunder biblioteker? Set ud fra bibliotekernes synsvinkel bør prisen vel blive så lav som muligt, måske helst gratis. Set ud fra ordbogsproducenten og distributøren skal man have sine udgifter dækket og helst også tjene noget. Som situationen er nu, er prisniveauet meget ustabil. Mit gæt vil være, at vi får flere betalings-e-ordbøger, men at prisen snarere vil blive lavere end højere end de nuværende satser.

Som det er nu, er de fleste e-ordbøger ikke ægte e-ordbøger, men kun trykte ordbøger, som er gjort tilgængelige med eller uden tilføjelse af enkelte søge- og præsentationsmuligheder, som teknikken giver mulighed for. Det er bedre end ingenting, men bare ikke optimalt, det er meget lidt optimalt. Det betyder dog ikke, at vi inden for en overskuelig fremtid kun vil få e-ordbøger og ingen trykte ordbøger. Tværtimod kan vi se, at der findes flere tilfælde, hvor man ud fra en ægte e-ordbog bagefter har foretaget et udtræk af et sådant værk til en trykt ordbog, fx er der ud fra den engelsk-danske regnskabsordbog på nettet udgivet en trykt udgave¹. Her kan også

¹ Sandro Nielsen/Lise Mourier/Henning Bergenholtz under medvirken af Mia Johnsen, Jóna Ellenderson og Rie Bobjerg Nielsen: *Regnskabsordbogen engelsk-dansk*. København: Thomson 2007. www.regnskabsordbogen.dk/regn/gbdk/gbdkregn.aspx

nævnes, at 50.000 af artiklerne i den tyske del af Wikipedia vil komme i et bind ved Bertelsmann, den planlagte pris er 20 euro. Også det tyske forlag Brockhaus er ved at ændre politik. De har planer om ikke mere at sælge trykte udgaver, når den nuværende er udsolgt, men i stedet tilbyde en online udgave gratis og så lade reklamer finansiere udgifterne til driften.

De her nævnte e-ordbøger er dog ikke ret tæt på den ideelle ordbog, på Grønspættebogen. En sådan findes ikke. Et skridt i denne retning er fx taget af *Ordbogen over Faste Vendinger* (www.idiomordbogen.dk), som giver brugeren mulighed for at søge ud fra sine behov og få præsenteret dynamiske data, dvs. forskellige artikler alt efter angivet behov. Der findes fire knapper for sådanne funktioner, for forskellige typer af behov:

1. jeg læser en tekst
2. jeg skriver en tekst (1)
3. jeg skriver en tekst (2)
4. jeg vil vide mere

Hvis man søger på "laksegade" og trykker på knap 1 (læs en tekst), får man følgende resultat:

Nu er fanden løs i Laksegade.

- udtryk for, at en situation pludselig er blevet meget problematisk. Dette udtryk anvendes især for at angive stor opstandelse eller larm.

Hvis man søger på "laksegade" og trykker på knap 2 (skriv en tekst) søger man på udtrykket eller en del deraf og får følgende svar:

Nu er fanden løs i laksegade.

- udtryk for, at en situation pludselig er blevet meget problematisk. Dette udtryk anvendes især for at angive stor opstandelse eller larm.

Faste vendinger

Nu er fanden løs i laksegade.

Nu er fanden løs i Laksegade.

Eksempler

Dit program ødelagde alt. Nu er fanden løs i laksegade. Det fjernede næsten alt på maskinen. Jeg kan ikke gendanne mine filer. Adresselister m.m. programmer er væk. Hvad nu?

Synonymer

lokummet brænder

nu brænder lokummet

pokker løs

Så er fanden løs i laksegade.

Hvis man søger på "ballade" og trykker på knap 3 (skriv en tekst) søger man ud fra betydningen eller mulige associative udtryk og vil man bl.a. få mange udtryk, bl.a. "ryge i totterne på hinanden", men også den netop citerede artikel.

Og endelig, hvis man søger på "laksegade" eller på "ballade" eller mange andre udtryk under brug af knap 4 (jeg vil vide mere), vil man bl.a. få en mere udførlig artikel om udtrykket, hvor der bl.a. oplyses, at det er et bevinget ord, at det har et neutralt stilniveau; man erfarer noget om historien bag udtrykket; hvordan det kan skrives; og endelig ser man de associationer, som her er angivet og som igen kan bruges som link til at surfe videre i ordbogen:

Nu er fanden løs i laksegade. bevinget ord • neutral

- udtryk for, at en situation pludselig er blevet meget problematisk. Dette udtryk anvendes især for at angive stor opstandelse eller larm.

Anmærkning

Udtrykket kan føres tilbage til hændelser, som i sin tid vakte stor opstandelse i København. I september 1826 blev der flere gange affyret forskelligt skyts som kartofler, tørv og pindebrændende mod Laksegades beboere og deres huse i København. Politiet kunne ikke finde hverken gerningsmændene eller de steder, der blev affyret fra. Dette styrkede folks tro på, at det, der foregik, var Fandens værk.

Der findes både eksempler med stort begyndelsesbogstav og med lille. Denne ordbog anbefaler at følge Dansk Sprognævns anbefaling om at anvende skrivemåde med lille begyndelsesbogstav i udråb, eder og lignende: "Så er fanden løs i laksegade".

Synonymer

lokummet brænder

nu brænder lokummet

pokker løs

Så er fanden løs i laksegade.

Eksempler

Dit program ødelagde alt. Nu er fanden løs i laksegade. Det fjernede næsten alt på maskinen. Jeg kan ikke gendanne mine filer. Adresselister m.m. programmer er væk. Hvad nu?

Associationer

ballade

problem

uro

vanskelighed

Ordbogen over Faste Vendinger er på ingen måde så effektiv som Grønspættebogen, men den bruger nogle af de muligheder, som findes og i tiltagende grad vil blive taget op. Den kan heller ikke opfylde alle relevante krav til fremtidens e-ordbøger, men dog nogle af dem.

En god e-ordbog

- er altid tilgængelig
- er let at bruge
- har en hurtig tilgang til de ønskede data
- giver ikke for mange data (ingen informationsdød)

En god e-ordbog

- er lavet af fagfolk eller anden form for sikring af troværdighed
- har korrekte angivelser
- tager hensyn brugerens forudsætning
- giver artiklen på en måde, som er relevant for brugerens behov
- har en løbende opdatering
- tilbyder kontakt med brugerne

En god e-ordbog

- er gratis eller med en rimelig relation mellem pris og kvalitet
- findes både som e-ordbog og trykt opslagsværk, evt. i form af print-on-demand som en del af e-ordbogen

Gode e-ordbøger i Danmark og på dansk

- forudsætter samme muligheder for støtte og tilskud, som gælder for trykte ordbøger og encyklopædier
- vil kunne tilbydes, hvis regeringens sprogpoltiske argumenter for støtte til bøger på dansk også kommer til at gælde for e-ordbøger, som biblioteker linker til eller udlåner, så der tildeles bibliotekspenge for e-ordbøger ligesom for trykte bøger og ordbøger

DOMS – Statsbibliotekets nye system

til digitale materialer

Af Asger Blekinge-Rasmussen

I over ti år har Statsbiblioteket digitaliseret materialer. I den tid har vi etableret en skov af systemer til at lagre og fremvise disse materialer. DOMS vil gradvist komme til at erstatte alle disse systemer, og blive hjemstedet for alle digitaliserede værker på Statsbiblioteket.

Asger Blekinge-Rasmussen
IT-Udvikler
Statsbiblioteket
abr@statsbiblioteket.dk

Det nye system

DOMS (Digital Object Management System) er et system, der kan bevare og fremvise alle Statsbibliotekets nuværende og fremtidige digitale data. Dermed markerer det et brud med tidligere tiders praksis på området.

Tidligere foregik digitalisering (på Statsbiblioteket) som pilotprojekter. En afdeling gik i gang med at digitalisere en af deres samlinger og IT afdelingerne lavede et system til netop den samling. Når begge parter var færdige, blev systemet sat på nettet, og alle gik videre til næste projekt.

Denne fremgangsmåde havde både fordele og ulemper. Det var muligt at få digitaliseret og tilgængeliggjort materiale meget hurtigt, og det tillod os at målrette systemerne til den enkelte samling.

Ulempen var, at ingen havde ansvaret for systemerne og data, når projektet var overstået, og arbejdet med at etablere systemet kunne ofte ikke genbruges. Med tiden betød det, at vi kom til at have op mod 40 (ja, fyrre!) forskellige systemer, hver med sin egen hjemmeside og søgetjeneste på nettet.

Dette var en uholdbar situation. Vi blev efterhånden nødsaget til at lukke flere af systemerne. De udviklede uheldige fejl, eftersom de aldrig blev opdateret. Noget måtte gøres, og DOMS projektet blev iværksat.

Bevaring

DOMS skal garantere, at alle data bliver bevaret for eftertiden. Dette lyder simpelt, indtil man tænker over, hvad der kan ligge i ordet ”bevaret”. Først og fremmest skal systemet være beskyttet mod computere, der fejler. Det er et problem, som fagfolk tidligere håndterede ved at duplikere indholdet på flere diske. Dernæst skal systemet være beskyttet mod at hele serveren ødelægges ved en katastrofe. Dette bliver klaret ved at lagre backups i andre bygninger rundt om i Danmark. For at opnå fuld sikkerhed burde vi også lagre nogen i udlandet, men det er indtil videre ikke planen.

Det var så de lette opgaver. Men er data ”bevaret”, hvis du har filerne men ikke nogen værktøjer, der kan læse dem? Mange data er gået tabt, fordi filformatet er blevet uforståeligt, selvom lagermediet stadig er læsbart.

Vi har valgt at sige, at data ikke er bevarede, hvis de er uforståelige. Derfor er vi løbende nødt til f.eks. at konvertere filerne til nyere formater. At skaffe værktøjer der kan konvertere filformater uden alvorlige tab af information, vil blive en periodisk tilbagevendende opgave, som Statsbiblioteket påtager sig i samarbejde med andre (inter)nationale institutioner.

Fremvisning

Hvis DOMS blev lænket til et bestemt fremvisningssystem, ville datatilgængeligheden være afhængig af, hvor længe dette fremvisningssystem forbliver tidssvarende. Det er en fælde, vi er faldet i før med nogle af vores tidligere systemer. Mange af disse systemer er stadig på nettet, men med mindre man kender adressen og er villig til at bruge deres hjemmeside, så er de ikke tilgængelige. Deres resultater kommer ikke frem i almindelige søgninger osv. Nogle af dem har vi endda været nødt til at lukke, fordi systemerne var blevet for gamle og usikre til at vedligeholde.

DOMS fungerer helt anderledes: I stedet for at give hver samling i DOMS en egen forside og en egen brugerflade har vi valgt et system, hvor brugerfladen bliver den samme for alle samlinger. Der findes i dag standarder (navnlig OAI-PMH) for, hvorledes digitale arkiver udveksler data med hinanden, og alle programmer, der overholder disse standarder, kan snakke sammen. DOMS som helhed overholder disse standarder, og vil derfor kunne bruges af de fleste søgetjenester og hjemmesider, hvis de ønsker det. DOMS kommer til at bruge den søgetjeneste, der kører på statsbiblioteket.dk, Summa. Dvs. alle data, der ligger i DOMS, vil være tilgængelige ved hjælp af en almindelig søgning fra hjemmesiden. Men hvis Statsbiblioteket skifter søgemaskine, eller et andet arkiv gerne vil give adgang til vores data, vil de kunne gøre det lige så let, som Summa kan.

DOMS skal garantere, at alle data bliver bevaret for eftertiden. Dette lyder simpelt, indtil man tænker over, hvad der kan ligge i ordet ”bevaret”.

DOMS overholder standarder (OAI-PMH) for, hvorledes digitale arkiver udveksler data med hinanden, og vil derfor kunne bruges af de fleste søgetjenester og hjemmesider, hvis de ønsker det.

DOMS, som en bibliotekar kommer til at se den

Etableringen af DOMS vil uvilkårligt betyde ændringer i arbejdsgangene for de bibliotekarer, der bestyrer de digitaliserede samlinger. At gøre systemet brugervenligt og effektivt, uden at gå på kompromis med funktionaliteten, er en af de største udfordringer for DOMS.

For at udvikle en god brugerflade har vi på udviklingsafdelingen indgået en alliance med en anden afdeling. Statens Mediesamling fik, som en del af Statsbibliotekets resultatkontrakt med Kulturministeriet, en bevilling til at erhverve et nyt system til deres digitale materiale. På næsten alle andre punkter end brugerfladen opfyldte DOMS deres krav, så de fik bevillingen ændret til at kunne betale et eksternt firma for at udvikle en grafisk brugerflade til DOMS systemet. De vil så til gengæld være nogen af de første, der kommer til at bruge DOMS.

Det største krav til brugerfladen er, at den former sig selv efter den samling, man arbejder med. Den må nemlig ikke begrænse den måde, data bliver modelleret i DOMS. Den skal i stedet understøtte den datamodel, der styrer data og den skal levere værktøjer, der passer til netop denne model.

Tidshorisonten

Ved redaktionens udgang er den første prototype (kaldet miniDOMS) forhåbentligt sat i drift. Visse genveje har været nødvendige for at få noget i drift allerede nu, og det næste stykke tid kommer til at gå med at udbygge og rette disse til. Ved udgangen af 2008 burde vi have fået den grafiske brugerflade, og så kan vi begynde at oplære bibliotekarerne i at bruge systemet. Nogle af de bagvedliggende systemer til langtidsbevaring vil ikke blive færdige før 2009, hvor hele det færdige system vil kunne sættes i drift officielt.

Vi har allerede overført en af vores nedlukkede samlinger, De Digitale Årbøger, til miniDOMS og efterhånden som arbejdet skrider frem, vil flere og flere af vores eksisterende samlinger blive integreret. Vi har desværre endnu ikke fået en prioritetsliste for hvilke samlinger, der skal i først.

Dette var en kort introduktion til vores nye planer for digital bevaring og samlings tilgængeliggørelse. Jeg håber i fandt det oplysende, selvom der er store områder, jeg slet ikke har beskrevet. Kommentarer og spørgsmål modtages med glæde. Hvis i har brug for mere præcise informationer om, hvornår hvilke samlinger kommer i DOMS, kan i skrive til mig, og jeg skal nok videresende jeres mail til de rigtige personer.

Lån en mentor på biblioteket

Af Flemming Munch og Susanne Linton

Statsbiblioteket er gået sammen med KVINFO og Styrelsen for Biblioteker og Medier for at skabe et tilbud, der peger fremad mod nye grænseflader for bibliotekernes formidling af viden og netværk. Nye partnerskaber er en vigtig bestanddel i fremtidens succesfulde strategier og projekter.

Flemming Munch
Områdeleder
Statsbiblioteket
fm@statsbiblioteket.dk

Susanne Linton
Projektleder
BiblioteksCenter for Integration
sli@statsbiblioteket.dk

Biblioteket som institution udvider løbende sin rolle som formidler af viden og bidrag til læring og kompetenceudvikling. Hvis biblioteket skal videreformidle en menneskelig ressource (en mentor), frem for et materiale, stilles der yderligere krav til et fleksibelt modspil til brugernes ønsker og forudsætninger.

Ideen om at tilbyde mentorer/mentornetværk fra en række folkebiblioteker er ny. Ikke desto mindre kan dele af en ny samarbejdsaftale mellem Statsbiblioteket og KVINFO (samt på sigt projekter mellem KVINFO og lokale biblioteker) stå på skuldrene af erfaringer fra tiltag som: Lån en fordom, Karrierebiblioteket, Lån en lektiehjælper, de meget aktuelle Lektiecaféer og tilbud om uddannelsesguider, som nogle folkebiblioteker allerede har prøvet kræfter med. Disse er alle projekter, hvor en menneskelig ressource – en persons erfaringer, frem for et materiale stilles til rådighed for brugeren.

Styrelsen for Bibliotek og Medier, som også har sat sin underskrift på samarbejdsaftalen, varsler, at folkebibliotekerne vil kunne søge midler til mentorprojekter. Dermed er der også et økonomisk fundament til stede. Helt konkret er der foreløbig tale om, at der kan søges midler via lektiehjælpapuljen, der alene sidste år søsatte 50 nye caféer. Mentorordninger er en oplagt mulighed for at udvide lektiehjælpen med andre relevante aktiviteter for målgruppen.

Det handler i første omgang om at skabe relationer, som brugerne (i dette tilfælde som mentees) kan have tillid til. Her er bibliotekets troværdighed som institution en vigtig, for ikke at sige uomgængelig faktor, som ramme. Men skal det lykkes, er menneskeligt nærvær, men også et professionelt modspil, nødvendigt. En mentorrelation skal tilbyde langt mere end ”small talk” om vind og vejr.

KVINFO's målsætning er, at deres mentor-netværk skal åbne døre til det danske samfund og arbejdsmarked for kvinder med flygtninge- og indvandrerbaggrund. Mentornetværket, der blev etableret 2003, tæller nu ca. 3000 personer. Statsbibliotekets BiblioteksCenter for Integration (SBCI) kan stort set skrive under på målsætningen og skal bidrage med sin viden om bibliotekernes tilbud og kontakt til målgruppen og skal fremme mentorprojekter ved hjælp af information, markedsføring og opsøgende netværksfremmende aktiviteter. Blandt andet vil vi udnytte det store potentiale i FINFO (www.FINFO.dk), der er under relancering pt. og har op imod 100.000 hits pr. måned.

Baggrund for samarbejdet

Integrations- og Kulturministeriet indgik, som det vil være flere bekendt, i efteråret 2006 en samarbejdsaftale, der har til formål at styrke bibliotekernes indsats på integrationsområdet.

Det er ministeriernes opfattelse, at det særligt er på tre felter, bibliotekerne kan gøre en forskel. Som læringscentre, som demokratiske væksthuse og som kultur mødesteder. I alle tre tilfælde er der tale om felter, hvor opbyggelse af mentornetværk og facilitering af disse giver god mening.

Et af punkterne i samarbejdsaftalen indebærer, at der etableres samarbejde med aktører uden for den traditionelle biblioteksverden for at sikre kvaliteten og bæredygtigheden i arbejdet. At etablere partnerskaber er en forudsætning for at skabe levedygtige projekter på sigt. Når Statsbiblioteket går ind i samarbejdet med KVINFO, er det fordi, det i høj grad giver mening at understøtte aktiviteter omkring denne type af projekter, der vil styrke lovende partnerskaber, integration og en udvikling af overbygningsservice-tilbudene.

Behovet for rollemodeller

Mediernes billede af borgere med anden etnisk baggrund end dansk bliver ofte betegnet som ensidigt, negativt vinklet. Mere sjældent finder de succesfulde historier vej til spalter og sendeflader. Historierne og menneske bag bliver dermed ”usynlige” – hvorfor KVINFO taler om usynlige succeser. Også af den grund kan mange (unge) kvinder og mænd med minoritetsbaggrund have svært ved at få øje på de rollemodeller, der findes i Danmark og som det åbenlyst kunne være interessant ikke bare at identificere sig med, men også komme i kontakt og dialog med.

Det handler i første omgang om at skabe relationer, som brugerne (i dette tilfælde som mentees) kan have tillid til. Her er bibliotekets troværdighed som institution en vigtig, for ikke at sige uomgængelig faktor, som ramme.

KVINFOs målsætning er, at deres mentornetværk skal åbne døre til det danske samfund og arbejdsmarked for kvinder med flygtninge- og indvandrerbaggrund. Mentornetværket, der blev etableret 2003, tæller nu ca. 3000 personer.

Men lige såvel som brugeren selv skal finde ind til kernen og substansen i et materiale, kan biblioteket naturligvis ikke garantere, at mødet med mentoren eller etablering af netværk giver et væsentligt udbytte. Det handler om motivation, relationer, kemi og meget andet, der skal gå op i en højere enhed.

BiblioteksCenter for Integration, der udgør et væsentligt element i Statsbibliotekets palet af overbygningsservices til de danske folkebiblio-

teker, henvender sig i forvejen til målgruppen for KVINFO's mentornetværk. Desuden skal bibliotekerne i høj grad genopfinde deres services, hvis de ikke bare skal fastholde, men også udbygge, deres relation til både brugere og samarbejdspartnere. På den baggrund er samarbejdsaftalen en god start på en mere fokuseret strategi for SBCI i forhold til netværk og kunder.

SBCI vil i samarbejde med KVINFO udarbejde målrettet materiale til markedsføring af

netværket, evt. på målgruppens modersmål og med mulighed for tilmelding via webportalen FINFO. Desuden skal der være gensidig information på hinandens hjemmesider, da parterne her kan ramme en meget bred gruppe af potentielle mentorer, mentees, biblioteker og projekter.

Desuden skal bibliotekerne i høj grad genopfinde deres services, hvis de ikke bare skal fastholde, men også udbygge, deres relation til både brugere og samarbejdspartnere. På den baggrund er samarbejdsaftalen en god start på en mere fokuseret strategi for SBCI i forhold til netværk og kunder.

KVINFO er en selvejende institution under Kulturministeriet. Den fungerer som et landsdækkende informationscenter og driver et forskningsbibliotek. KVINFO har siden 2003 drevet et mentornetværk.

Projektet matcher flygtninge- og indvandrerkvinder med kvinder, som står godt på det danske arbejdsmarked og/eller har viden om og indsigt i det danske samfund.

KVINFO etablerede netværket på baggrund af en bevilling fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Samarbejdsaftalen mellem Statsbibliotekets BiblioteksCenter for Integration, KVINFO og Styrelsen for Bibliotek og Medier blev offentliggjort 1. april 2008.

Se i øvrigt:

www.statsbiblioteket.dk/sbci

www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/nyheder/sbci-nyheder/pressemeddelelse-find-en-mentor-pa-biblioteket/

<http://statsbiblioteket.dk/lektiecafe>

Få fat i underviserne og de studerende

DEFF kursusdag 22. maj 2008

Af Trine Schreiber, Thomas Vibjerg Hansen og Tina Pipa

DEFF's programgruppe afholdt ovennævnte kursus for 51 deltagere primært fra uddannelses- og forskningsbibliotekerne – en kursusdag om karakteristika, adfærd, markedsføring og fremtidige behov.

Trine Schreiber
Prorektor
Danmarks Biblioteksskole
ts@db.dk

Thomas Vibjerg Hansen
Udviklingskonsulent
Aalborg Universitetsbibliotek
tvh@aub.aau.dk

Tina Pipa
Fakultetsbibliotekar
Københavns Universitetsbibliotek – fakultetsbibliotek for samfundsfag
tip@kb.dk

Formålet med kursusdagen var at blive klogere på, hvem vores brugere er og hvordan underviserne og de studerende arbejder og studerer, samt at få redskaber til at målrette bibliotekernes tilbud til dem, så det rammer dem i form og indhold.

Arrangementet var gratis og blev sponsoreret af DEFF, mens CBS Bibliotek venligt stillede lokaler til.

Målet med kursusdagen

Dagens hovedspørgsmål var: "Hvem er de og hvordan får vi fat i dem". De skulle behandles ud fra en brugerlogik frem for en bibliotekslogik. Det vil sige, at spørgsmålene ikke blev forventet at indebære klare og enkle svar. Målet med dagen var derimod at kvalificere deltagerne til selv at bevæge sig for at finde svar i forhold til de kontekster, som deltagerne dagligt møder deres brugere i.

Vi havde bevidst valgt undervisere og oplægsholdere, der havde mindre eller næsten ingen direkte berøring med biblioteket, men som kunne sige noget om emner, der er relevante for bibliotekets møde med brugeren. Det valgte vi for at "tvinge" os selv og vores kolleger i biblioteksverdenen til at bevæge sig uden for biblioteket, gå op på et metaplan og forholde sig til emnerne ud fra den indstilling: "Hvilke muligheder, frem for begrænsninger, ser jeg, og hvordan kan jeg bearbejde det og overføre det til min situation?" I velkomsten fremgik dagens udbytte: "Ikke at få svar..., men at skabe egne videnkonstruktioner og forståelsesrammer, så I selv kan vælge kvalificerede svar til netop jeres situationer."

Risikoen var selvfølgelig, at det kunne være svært at abstrahere fra ens egen hverdag og rutiner, og dermed selv medvirke til at finde frem til det, som kunne være relevant for en.

Kursusdagens form

"Mødet med brugeren" har ved deres arrangementer haft fokus på formen. Denne gang ønskede vi, at dagen skulle have et tydeligt præg af deltagende undervisning i stedet for envejskommunikering oplæg, hvor deltagerne er passivt modtagende. Dagen var derfor bygget op omkring både undervisning, oplæg, diskussion og rundt-om-bordet-samtaler iscenesat af to undervisere og to oplægsholdere. Deltagerne var desuden blevet bedt om at læse nogle relevante artikler inden dagen, som oplægsholderne havde udvalgt.

Kursusdagen var delt op i to temaer. Formiddagen havde fokus på "Hvem er brugerne?" og eftermiddagen på "Hvordan vi får fat i dem?"

Udbytte af kursusdagen

I forhold til kursusdagens indhold synes vi, at udbyttet var stort.

Thomas Harboe fandt frem til fælles snitflader omkring de studerende, mellem biblioteker, pædagogiske centre og uddannelser. Samtidig præsenterede han forskellige måder at anskue de studerende på, som var med til at nuancere vores forståelse af vores brugere.

Charles Seger Jakobsen fik via sit eksempel med brugernes adfærd i "del.icio.us" nuanceret vores syn på brugernes netadfærd, som er

relevant at forholde sig til i forhold til bibliotekernes måde at organisere materialer på og vores forståelse af vores brugeres søgeprocesser. Skal vi organisere vores biblioteker anderledes?

Marcus Schmidt forærede os et overvældende begrebsapparat, hvorfra vi selv skal vælge, hvad vi vil bruge, hvis vi (igen) selv vælger at arbejde målrettet og produktorienteret i forhold til vores møder med brugerne.

Jesper Hundebøl fik os til at reflektere over vores e-produkt- og e-serviceudvikling. Skal vi markedsføres for at få fat i vores brugere, og skifte begreberne "studerende" og "underviser" ud med "forbruger". Hundebøl mente nej, men hvad der giver mening for os i vores unikke situationer, er op til os selv at vælge.

Mht. til udbyttet af formen var det ikke optimalt. Idéen og det pædagogiske set up var godt, men næste gang skal vi som arrangører være endnu skarpere med den konkrete didaktiske planlægning og udførelse. På kursusdagen savnede vi at få tid til at relatere det markedsorienterede indhold til vores egne møder med brugerne. En mere casebaseret undervisning kunne have været godt. Til trods for dette viste de næsten 40 evalueringsskemaer, at udbyttet af dagen var positivt (se MMB's wiki).

Thomas Harboe - studie- og arbejdsmønstre?

Thomas Harboe indledte med at spørge deltagerne, om de kendte deres brugere og hvem de i så fald var? Mange syntes, de kendte deres brugere godt, men det var samtidig klart, at man mere

Målet med dagen var derimod at kvalificere deltagerne til selv at bevæge sig for at finde svar i forhold til de kontekster, som deltagerne dagligt møder deres brugere i.

henviste til de brugere, der fandt vej til biblioteket og ikke i så høj grad kendskab til studenterdemografien som sådan.

Thomas Harboe fortalte, hvordan læringsteoretikere har forsøgt at karakterisere den mentale model, som unge er i besiddelse af ved henholdsvis uddannelsesstart og -afslutning. En amerikansk teoretiker, Perry, mener fx, at den studerende udvikler sig fra ved uddannelsesstarten at tro på forekomsten af én sandhed til senere at udvikle en relativisme i relation til, hvad der er sandheden, for endelig ved afslutning af uddannelsen at have opnået en "engageret relativisme", dvs. en forståelse for og en kompetence til at arbejde selvstændigt med udvælgelsen, anvendelsen og udviklingen af viden i forhold til enhver opgaveløsning.

Thomas Harboe inddrog også Carol Kasworm. Hun taler om tre kategorier af studerende i form af tre stemmer. En "entry voice" - det er de studerende, som forsøger at afkode de akademiske regler. En "outside voice" - det er de typer af studerende, som tager udgangspunkt i en modsætning mellem deres egen erfaring og den akademiske viden. Endelig en "cynical voice", dvs. de studerende, der først og fremmest søger det sociale samvær og netværk til at komme videre i karrieren.

En nylig studiemiljøundersøgelse fra Aarhus Universitet viser, at de studerende i deres uddannelsesforløb oplever det som svært at skelne væsentligt stof fra uvæsentligt. Det er svært for dem at prioritere mellem, hvad der er vigtigt og mindre vigtigt. Her så Harboe et eksempel på et område, hvor det er væsentligt, at den enkelte uddannelsesinstitution studietekniske center og bibliotek samarbejder om de arrangementer, der skal tilbydes de studerende for at afhjælpe problemet¹.

Hver type inddeling kvalificerer til nye måder at møde de studerende på. En udfordring for bibliotekerne er at vurdere, hvad sådan en kategorisering betyder for de redskaber, man stiller til rådighed for brugerne, samt hvilke nye redskaber det nødvendiggør. Skal vi indgå i lektie- og studiecafeer, understøtte de studerende, mødes på tværs af fag og studietrin?

Charles Seger Jakobsen – anvendelse af sociale teknologier

Charles Seger Jakobsens emne var brugernes adfærd og anvendelse af sociale teknologier til søgning, anbefaling og organisering af information. Han viste, hvordan en social tagging fungerer med udgangspunkt i websiden <http://del.icio.us>, hvordan man kan analysere brugernes færden på nettet, når de selv bruger og tildeler frie ukontrollerede emneord som tags i en eksplorativ søgeproces og som indexering af hjemmesider og dokumenter på internettet.

Han sammenlignede brugernes færden på nettet med M. J. Bates model fra 1989, hvor informationssøgning ses som en "berrypicking

technique", en bærplukningsmodel. Ved en indexeringsproces finder brugeren ud af, at andre har indexeret samme ressource, som han eller hun har. Personen vil derefter søge ved hjælp af en anden brugers indexering og ad den vej finde frem til en ny ressource. Der er med andre ord tale om en eksplorativ søgning².

Deltagerne fik derefter spørgsmålet: "Hvis jeres brugere agerer, som vist her, hvordan stiller det så jeres services?" Alle diskuterede spørgsmålet med sidekammeraten, og oplægget sluttede med et fælles plenum. Det fælles plenum viste, at man bestemt ikke var enige om svaret på spørgsmålet.

Charles' oplæg påviste en tilgang til brugerne, hvor det ikke længere nødvendigvis er relevant at inddele dem i "undervisere" og "studerende". Når det gælder brugerne på nettet, kan brugerinddelingen tænkes at gå på tværs af de to grupper. Vi må spørge os selv om, hvad denne brugeradfærd betyder for vores organisering af informationsressourcer, og for vores undervisning og vejledning. Det er også interessant at se, om vi kan integrere sådanne brugerstyrede muligheder i vores biblioteker, og hvilke termer brugerne tildeler hjemmesiderne og dokumenterne. Kan vi integrere sådanne ressourcer i kurser om informationssøgning?

Marcus Schmidt – hvordan får vi fat

Eftermiddagen var afsat til at kvalificere deltagerne til at arbejde med: "Hvordan får vi fat i brugerne?"

Marcus Schmidt gennemgik de fundamentale begreber indenfor marketing. Hensigten var, at deltagerne lærte de centrale spørgsmål fra marketingsområdet at kende og derved selv fik et marketingsorienteret begrebsapparat at jonglere med i deres møder med brugerne. Schmidt gennemgik, hvordan man kunne beskrive sin markedsituation. Han beskrev bl.a. et begreb som "cognitive dissonance", der betyder, at der er en uoverensstemmelse mellem den pågældende vares karakteristika og markedets ydre vilkår. Han gav som eksempel Arlas produkter i den arabiske verden. Deltagerne blev også belært om, hvor meget psykologien betyder i forbindelse med markedsførings muligheder for at trænge igennem, og at der ofte er forskel på, hvad folk mener, de vil gøre og hvad de rent faktisk gør.

Ved Schmidts oplæg skulle deltagerne virkelig bevæge sig for at få det udbytte, der vitterlig lå i hans indhold. Det at skulle bruge begreber som "produkt, marketing, målgruppe, segment" i forhold til vores biblioteksservices var en udfordring, som blev overladt til hjemturen og det videre arbejde på biblioteket.

Vi må spørge os selv, om vi er bevidste nok om det, vi tilbyder vores brugere og den måde vi forsøger at "sælge" det på. Det gælder både, når vi vil gøre noget så nemt som muligt for vores

brugere, og når vi ønsker at bidrage til deres akademiske fordybelse og kompetenceudvikling. Én af Schmidts modeller angav, at den potentielle kunde eller bruger skal have erkendt et problem for at ville flytte sig. Har vores potentielle brugere erkendt evt. problemer med f.eks. deres informationssøgning?

Jesper Hundebøl – brugeradfærd og medieudbud

Eftermiddagen sluttede med et oplæg af Jesper Hundebøl. Han arbejdede i sit oplæg videre med spørgsmålet om at få fat i de brugere, som vi ofte kalder "brugerne på nettet". For ham var det vigtigt, at man reflekterede over spørgsmålet: Hvordan får vi fat i brugerne? Og ikke bare overtog tidens antagelse om, at brugerne kun vil serviceres på nettet. "Hvad med den flotte fysiske genstand af en bog?" "Kan den ikke også være relevant at nå brugerne med?", spurgte han. Han mente, at det måske er mere en myte end sandheden, at "de unge" er eksperter i at søge information og at de fx foretrækker billeder frem for tekst? Nogle er sikkert eksperter, mens andre ikke er. Nogle vil sikkert foretrække billeder frem for tekst, mens andre ikke vil.

Først og fremmest var det Jesper Hundebøls opfattelse, at man skal passe på ikke bare at udbyde alt det, som andre er godt i gang med at udbyde, fordi man derved kan komme til at støtte "forbrugerskulturen" eller til at støtte brugerens udvikling "fra refleksion til refleks".

Forbrugerskulturen må her læses som, at man får alting serveret på et sølvfad uden selv at gøre den store indsats. Altså må bibliotekerne forholde sig til deres rolle på en uddannelsesinstitution. Gælder det om at glæde (for)brugerne eller skal vi bidrage til deres akademiske fordybelse og kompetenceudvikling? Skal vi lefle for (for)brugerne eller skal vi være bevidste om vores rolle og vide, hvornår vi skal holde igen?

Ifølge Hundebøl skal biblioteket ikke udvikle sig til et andet Google, men skal i sin måde at nå brugerne på, nuancere sig selv ved at diskutere, hvor det befinder sig i spektret mellem fx biblioteket i Alexandria og Google-formen. Vi skal passe på ikke at tabe os selv i den måde, vi sælger os på.

Ingen enkle svar

Alt i alt kunne vi spørge os selv bagefter, om der er tale om, at vi griber et (for)brugerbillede, som er typisk for samtiden, men som ikke har grund i virkeligheden. Når man definerer nogle brugergrupper, har man truffet et strategisk valg blandt flere mulige, og valget har konsekvenser for udbuddet af services. Man skal dog huske at reflektere over valget med hensyn til, om det bare er det, som alle andre gør, eller om det rent faktisk er en ny og produktiv brugerinddeling, der vil tjene både brugerne og biblioteket bedst muligt.

Dagen viste, at der ikke er nogen enkle svar, og at det er vigtigt, at den enkelte institution arbejder strategisk med spørgsmålene.

¹ Følg den universitetspædagogiske diskurs i DUN's tidsskrift DUT på www.dun-net.dk/tidsskrift.

² Eksplorative søgninger er en af de projektidéer Mødet med Brugeren kigger på til næste projektkald med deadline d. 10. august 2008. Følg med på wikien www.deff.dk/mmb.

Rammeaftale for kopiering på universiteterne – hvad med det digitale område?

Af Anne C. Andersen, Kirsten Pedersen og Lone Jensen

Situationen på ophavsretsområdet er præget af presset på balancen mellem forbrugere af information og kultur på den ene side og rettighedshavere på den anden side.

Anne C. Andersen
Bibliotekar
aca@asb.dk
Kirsten Pedersen
Kontorfuldmægtig
kip@asb.dk
Lone Jensen
Projektkonsulent
jen@asb.dk

Alle tilknyttet ASB Bibliotek, Aarhus Universitet

Bibliotekernes virke er i disse år i høj grad præget af denne balance i forhold til samarbejdet med forsker- og undervisningsmiljøet om formidling af undervisningsmaterialer og forskningsindhold. Denne problemstilling er aktuell i disse måneder, da universiteterne er i forhandlinger med Copydan Tekst og Node om kopiering til undervisningsbrug, og der er i den sammenhæng særlig fokus på indscanning, lagring og digital distribution af pensumlitteratur. Denne artikel beskæftiger sig med den ophavsretlige problemstilling og inddrager ASB Biblioteks erfaringer med digital distribution af undervisningsmaterialer til studerende på alle niveauer på ASB.

Forsøgsaftale med Copydan

ASB Bibliotek har siden medio 2004 understøttet læringsmiljøet på ASB med digitale kompendier (e-kompendier). DF Revy bragte i 2005 en artikel, hvor erfaringerne efter det første år i drift blev beskrevet¹. Bolden tages nu op igen, da universiteterne står overfor en udfordring i forsøget på at opnå brugbare resultater på det digitale område i forhandlinger med rettighedshaverne, repræsenteret af Copydan Tekst og Node.

ASB Bibliotek (dengang Handelshøjskolens Bibliotek i Århus) indgik i starten af 2004 en forsøgsaftale med Copydan Tekst og Node om indscanning af artikler og dele af bøger fra bibliotekets trykte samling. Aftalen med Copydan skal ses i lyset af den mulighed, som Ophavsretsloven giver for aftalelicens.

Forsøgsaftalen med Copydan banede vejen for udvikling af et samarbejde med flere faglige miljøer på ASB om support til studerende i form af e-kompendier. E-kompendier er et udtryk for en hybrid udnyttelse af indholdsressourcer, idet

værker fra både den trykte og digitale samling udnyttes. E-tidsskrifter og e-bøger udnyttes i henhold til licensaftaler (ikke at forveksle med aftalelicens, som er beskrevet nedenfor) med forlag og informationsleverandører.

ASB Bibliotek har sammen med Frederiksborg Seminarium fungeret som spydspids for udviklingen, og på begge institutioner er udviklet modeller for udarbejdelse af e-kompendier. Modellerne er væsensforskellige, da behovet for undervisningsmaterialer hænger sammen med de undervisningsniveauer, som de to institutioner repræsenterer. Her tænkes især på omfanget af materialet.

Aftalelicens

Forsøgsaftalen er indgået i kontekst af den mulighed, som Ophavsretsloven giver for aftalelicens. Aftalelicens er en speciel nordisk konstruktion, der giver mulighed for at indgå en aftale med en institution, der repræsenterer rettighedshaverne. Aftalesystemet er etableret under inspiration af kollektive aftaler på arbejdsmarkedet. Licenskonstruktionen betegnes som en mellemtype mellem fri udnyttelse og tvangslicensregler og spiller en vigtig rolle i nutidens ophavsret. Den dækker udover fotokopieringsområdet, også radio og tv-området². Aftalelicensordningen er knyttet til situationer, hvor masseudnyttelse af værker finder sted. Her tænkes bl.a. på kopieringssituationer på universiteter og i virksomheder, hvor der foregår en omfattende brug af forskellige værker. Problemer omkring masseudnyttelse af beskyttede værker opstod på undervisningsinstitutioner, bl.a. omkring indførelse af fotokopieringsteknikken. Man kan sammenligne det nutidige behov for digital kopiering i undervisningen med indførelse

af fotokopieringsteknikken omkring 1965. Problemerne rammer ned i ophavsrettens grundlæggende dilemma om balancering mellem bruger og rettighedshaver.

Aftalelicensordningen er beskrevet i Ophavsretslovens § 50 *Fællesbestemmelser om aftalelicens*. Her optræder ni aftalelicensbestemmelser, hvoraf de to henføres til § 13 *Eksemplarfremstilling inden for undervisningsvirksomhed*. Aftalelicensbestemmelsen indebærer, at en bruger - f.eks. et universitet eller en gruppe af brugere, kan indgå en aftale med en organisation, som repræsenterer en stor gruppe rettighedshavere, om udnyttelse af beskyttede værker. Her vil være tale om en forvaltningsorganisation, som skal godkendes af Kulturministeriet. Copydan er en forvaltningsorganisation på lige fod med f.eks. KODA og er således en af fire ophavsretlige forvaltningsorganisationer, som repræsenterer rettighedshavere inden for kulturområdet. Copydan Tekst og Node har til opgave at forvalte forfatteres, journalisters og udgiveres ophavsrettigheder.

Organisationen har ingen selvstændig ”ophavsret”, men den har til opgave at forvalte rettigheder for sine medlemmer³. Det særlige ved ordningen er, at brugeren har hjemmel til at udnytte ikke-repræsenterede ophavsmænds værker på de vilkår, som følger af aftalen. Dette gælder også rettighedshavere i udlandet.

De nordiske lande har kæmpet for bestemmelsen i forbindelse med vedtagelse af Infosoc-Direktivet, hvor det i direktivets præambel nr. 18 er formuleret, at aftalelicensordninger ikke betragtes som indskrænkning i eneretten, men derimod som et system til forvaltning af rettigheder. I 2002-lovændringen er overskriften til ophavsretslovens kapitel 2 således ændret til

¹ Jensen & Pedersen, 2005

² Kocktvedgaard, s. 159

³ Schovsbo, 1996, s.27

	2004	2005	2006	2007
E-kompendier	66	158	221	231
Trykte kompendier	117	86	59	49

Tabel 1

”Indskrænkninger af enerettigheder og forvaltning af rettigheder”.

Rammeaftale mellem Copydan og Danske Universiteter

Det interessante er nu, at der efter 2½ års seje forhandlinger foreligger en fireårig rammeaftale om kopiering mellem Copydan Tekst og Node på den ene side og Danske Universiteter samt en række andre undervisningsinstitutioner på den anden. Et af konfliktpunkterne i forhandlingsløbet har netop været den digitale udnyttelse på baggrund af indscanning fra den trykte samling. Fra Danske Universiteter har holdningen og ønsket været, at begrænsningsregler for den digitale kopiering skal følge den trykte kopiering, hvilket Copydan ikke har villet indvillige i. Forhandlingerne er efterfølgende mundet ud i, at rammeaftalen indeholder en mulighed for indscanning, men efter reglerne fra standardaftalen – nemlig maksimalt 20 % eller 20 sider af en bog eller en tidsskriftsårgang. Standardaftalen er den aftale, som Copydan har præsenteret for de institutioner eller dele af institutioner, som i løbet af de sidste fire år har ønsket at udvikle digital litteraturunderstøttelse til deres respektive læringsmiljøer, bl.a. inspireret af ASB Bibliotek og Frederiksberg Seminarium. På det universitære niveau er dette langt fra tilstrækkeligt til at understøtte behovet for pensumlitteratur. Det har betydet, at disse institutioner ikke har kunnet udnytte aftalelicenskonstruktionen til netop at tilbyde undervisningsmiljøerne og de studerende de forbedrede studiemuligheder, som adgang til digital pensumlitteratur giver.

ASB's erfaringer med e-kompendier

Med indgåelsen af forsøgsaftalen mellem Copydan og ASB bibliotek om indscanning af trykt materiale, blev der åbnet for tilbud om e-kompendier til ASB's undervisere, enten som erstatning eller som supplement til de trykte kompendier. Da det ikke var et krav, men et tilbud, var det selvfølgelig spændende, hvor mange undervisere, der ville benytte sig af muligheden. Hvordan gik det så? Det er klart opfattelsen, at underviserne har taget godt imod det, og at e-kompendier nu er en integreret del af undervisningsmaterialet. Dette beror på den stigning, der har været i antallet af oprettede e-kompendier fra 2004-2007 og i det fald, der har været i de trykte kompendier i samme periode (se tabel 1). Som opgørelsen viser, har stigningen i e-kompendierne desuden været væsentlig større, end faldet i de trykte kompendier, så e-kompendierne erstatter altså ikke bare de trykte kompendier - der udarbejdes

rent faktisk flere.

Hvorfor er det så, at underviserne benytter e-kompendier? Der er ikke foretaget en egentlig undersøgelse af underviserens holdning til e-kompendier. De giver dog udtryk for, at det er en fordel for dem i forhold til håndtering ophavsretten.

Når der skal lægges e-kompendier ud på ASB's e-læringsplatform (CampusNet), er det biblioteket, der er garanten for at ophavsretten overholdes. Den enkelte underviser behøver derfor ikke sætte sig dybere ind i reglerne om ophavsretten på det digitale område.

Underviseren opnår desuden en fleksibilitet i forhold til materialet i kompendiet. De har mulighed for at kunne udvælge materiale lige op til semesterstart og for at kunne ændre i kompendiet i løbet af semestret, ved enten at tilføje eller udskifte artikler. På den måde udvikler de materialet i takt med undervisningen. Det kan være disse fordele, der ligger til grund for, at der bliver uarbejdet flere e-kompendier. Det er simpelthen blevet lettere for den enkelte underviser. At antallet af e-kompendier for 2006 og 2007 er næsten det samme, kan tolkes sådan, at det maksimale antal e-kompendier er ved at være nået.

Studerendes erfaringer med e-kompendier i studieprocessen

ASB Bibliotek satte i slutningen af 2007 en spørgeskemaundersøgelse i værk for at finde ud af, hvordan de studerende arbejder med e-kompendier i studiesammenhæng. En lignende undersøgelse blev foretaget i 2005⁴.

I 2007 blev spørgeskemaerne sendt ud til 1860 studerende. Denne gruppe af studerende udgør en stikprøve, som er sammensat således, at den er repræsentativ for populationen af studerende på ASB. Undersøgelsen blev udarbejdet vha. programmet StudSurvey⁵, og der har været tilknyttet en analysegruppe fra IKT-afdelingen på ASB, som har hjulpet med design af selve undersøgelsen. 553 studerende valgte at besvare spørgsmålene, hvilket udgør en svarprocent på 34.

Digitale arkiver

2007-undersøgelsen viser, at flere studerende opbygger egne digitale arkiver til personligt brug med den pensumlitteratur, de har adgang til. Det er en af fordelene ved e-kompendier – muligheden for at oprette vidensarkiver med pensumlit-

⁴ Jensen & Pedersen, 2005

⁵ StudSurvey udbydes af IKT-afdelingen på ASB. StudSurvey gør det muligt på en let måde at oprette spørgeskemaer på nettet for derefter at invitere respondenter bl.a. via e-mail.

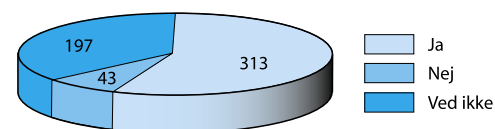
teratur, egne noter, supplerende litteratur m.m. Sammenlagt har 214 studerende svaret, at de opbygger digitale arkiver på enten PC eller PDA, hvilket udgør 39 %.

Adobe faciliteter

Undersøgelsen viser også, at flere benytter sig af de faciliteter, som Adobe tilbyder. Det er f.eks. søgefaciliteten, som muliggør søgninger på tværs af stoffet. Det skal her siges, at det kun er artiklerne fra de elektroniske tidsskrifter, der giver disse muligheder. Artikler, som ASB Bibliotek indscanner som billeder af teksterne, kan der ikke søges i vha. Adobe. I 2005-undersøgelsen gav 29 % udtryk for, at de anvendte søgefunktionen i Adobe Reader, og 9 % af de anvendte andre funktioner i Adobe. I 2007-undersøgelsen var det 41 %, der havde anvendt Adobes søgefunktion.

Emneord og abstracts

Da der i e-kompendierne linkes direkte til elektroniske artikler fra ASB Biblioteks databaser, har de studerende ofte mulighed for at søge videre i databasen eller det enkelte tidsskrift for at finde yderligere litteratur om samme emne. Dette gøres vha. af de emneord, de enkelte artikler har fået tildelt. Abstracts vil de også kunne finde til de enkelte artikler, hvilket gør det muligt at danne sig et overblik over, hvad den enkelte artikel omhandler. I 2007-undersøgelsen er der derfor spurgt ind til disse funktioner/features og det samlede billede viser, at de studerende faktisk gør brug af dette og finder det meget anvendeligt:

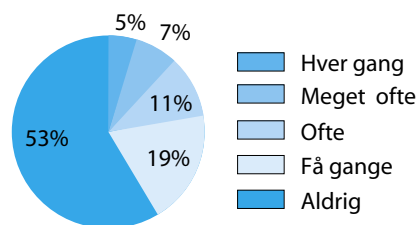
Figur 1: Er det en fordel, at der til nogle artikler er tilknyttet emneord og abstracts?

Artikler læst på skærmen

Interessante konklusioner, der kan drages af 2007-undersøgelsen, er bl.a. at flere studerende læser artikler direkte på skærmen. Figur 2 og 3 viser tydeligt, at antallet af studerende, der aldrig læser artikler på skærmen, er faldende.

Mulighed for køb af print af e-kompendium

Et af kritikpunkterne fra 2005-undersøgelsen var, at det tog for lang tid og var for besværligt at skulle printe især indscannede artikler, da det ofte er store filer, det drejer sig om. Mange studerende efterspurgte dengang muligheden for at kunne købe kompendiet i trykt form. Dette er der derfor også blevet spurgt ind til i 2007-undersøgelsen. Det har vist sig, at mange er interesseret i muligheden for at kunne købe e-kompendiet i trykt form. Hvis spørgsmålet om ønske om udprinting holdes op mod spørgsmålet om læsning af

Figur 2 - 2005-undersøgelsen

artikler på skærmen, belyser det et vigtigt resultat af undersøgelsen. Næmlig at mange studerende, der læser direkte på skærmen, opbygger egne digitale arkiver og anvender Adobes faciliteter, både ønsker adgang til et e-kompendium samtidig med, at de ønsker at kunne købe kompendier i trykt form. Ud af de 73 %, der ønsker muligheden for at købe print af kompendier, svarer 53 %, at de meget ofte, ofte eller få gange også læser artiklerne direkte på skærmen. Dette vidner om, at de studerende ønsker valgfrihed, når det gælder pensumlitteratur i trykt eller digital form. Denne valgfrihed giver dem mulighed for at understøtte deres individuelle studieprocesser og læringsstile.

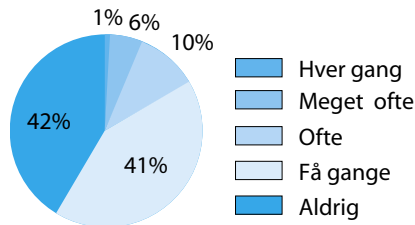
Print-on-demand

Som nævnt i undersøgelsen, har flere studerende klaget over, at det tager lang tid at håndtere de digitale kompendier. Kostbar tid som går fra den tid, der skal bruges på rent faktisk at læse pensum. Studerende, der i høj grad udnytter de digitale muligheder i deres studieproces, har også et ønske om mulighed for at kunne bestille et print af kompendiet.

Ophavsretligt er muligheden for print-on-demand ikke omfattet af forsøgsaftalen om indscanning, men her ligger den foreliggende fælles aftale om analog kopiering til grund.

I kølvandet af 2007-undersøgelsen udviklede ASB Bibliotek, ASB Trykkeri og Handelsvidenskabelig Boghandel (HVB) i samarbejde en service, hvor studerende kan bestille et trykt kompendium på baggrund af e-kompendiet. I al sin enkelhed består samarbejdet i, at den studerende bestiller et kompendium hos HVB, hvorefter ASB Bibliotek udarbejder en masterkopi til ASB Trykkeri. HVB sælger det efterfølgende til den studerende via en fast pris pr. side.

Det reelle behov har her i forsøgets første semester (forår 2008) ikke vist sig at være så stort, som det var udtrykt i 2007-undersøgelsen. Dette kan til dels skyldes, at de studerende på dette tidlige tidspunkt endnu ikke har opnået kendskab til muligheden.

Figur 3 - 2007-undersøgelsen

Hvad vil den nye rammeaftale reelt betyde?

Som tidligere omtalt har ASB bibliotek en forsøgsaftale med Copydan, som tillader, at ASB bibliotek indscanner ophavsretsbeskyttet materiale til undervisningsbrug. I forsøgsaftalen er der et sæt omfangsregler, som fastsætter det antal sider, der må indscannes fra de enkelte værker. Disse afhænger af værkets "alder" og omfang - jo ældre værket er, jo mere må der indscannes. Rammeaftalen opererer ikke med et differentieret antal sider, men derimod med faste grænser, som er max. 20 sider eller højst 20 % af bogens sidetal.

Hvis ASB biblioteks forsøgsaftale erstattes med den nye rammeaftale, vil det derfor få betydning for ASB's udarbejdelse af e-kompendier. Der vil stadig kunne udarbejdes e-kompendier, men det vil få konsekvenser for omfanget af det materiale, der kan gives adgang til. For e-tidsskrifternes vedkommende vil der ikke ske ændringer, da adgangen til disse henholder sig til licensaftaler med forlag og informationsudbydere. Det vil derimod være brugen af materiale, som ikke er "født" digitalt og som baserer sig på forsøgsaftalen med Copydan, der vil blive berørt. Efter indgåelsen af rammeaftalen er der foretaget en undersøgelse af, hvad det ville have betydet for de e-kompendier, der er udarbejdet i 2006 og 2007, hvis det havde været rammeaftalen, som havde været gældende. Af det materiale, der blev benyttet i 2006, ville der være 34 %, som ikke er omfattet af aftalen og for 2007 er det 42,5 %.

Der er blevet etableret et godt samarbejde mellem underviserne og ASB Bibliotek omkring e-kompendier, og som nævnt tidligere, er e-kompendier nu en integreret del af undervisningsmaterialet. Det vil derfor være meget uheldigt, hvis rammeaftalen bliver grundlaget for universiteternes råderum på dette område. Mange e-kompendier er opbygget omkring en grundstamme af tekster, som genbruges igennem en årrække og hvor underviseren, inden semesterstart, fjerner og tilføjer tekster. Rammeaftalens grænse på maksimalt 20 % eller 20 sider af en bog vil medføre, at underviserne skal gennemgå grundstammens materiale for at se om aftalen overholdes. Det er

en reel risiko, at kvaliteten af e-kompendierne vil blive forringet. Undervisere vil være nødsaget til at nedbringe antallet af sider på de benyttede tekster, eller i værste fald udelade tekster, som i øvrigt er vurderet relevante for den pågældende undervisning. Det vil i sidste ende forringe de studerendes mulighed for at tilegne sig litteraturgrundlaget for undervisningen.

Samarbejde med rettighedshaverne

Erfaringerne på ASB Bibliotek viser, at både undervisere og studerende drager nytte af at have digital adgang til pensumlitteratur. Nutidens studerende udnytter i høj grad det digitale medie i sin studieproces, og disse muligheder bør også være til stede i forbindelse med brug af pensumlitteratur. Universitetsbibliotekerne står klar til at gribe denne opgave og gerne i samarbejde med rettighedshaverne. Flere undersøgelser viser, at den digitale distribution af materialer kan fungere som en markedsføring af de trykte udgaver⁶.

Aftaler i regi af aftalelicenskonstruktionen burde for rettighedshaverne være et solidt grundlag for samarbejdet, da der betales vederlag for den specifikke udnyttelse. Der er således ikke tale om, at man misbruger rettighedshavernes værker - tværtimod foregår brugen ved sikker adgangsstyring og meget omfattende indberetning til Copydan. Man kan derfor undre sig over, at rettighedshaverne ikke er interesseret i et samarbejde på dette felt, således at man vænner de studerende til den digitale adgang også til pensumlitteratur og på den måde baner vejen for, at forlagene på sigt kan tilbyde brugbare forretningsmodeller.

Det er yderst beklageligt, at ambitionsniveauet i rammeaftalen er så lavt på dette felt, da det nu er op til det enkelte universitet at forhandle en endelig aftale, der giver reelle muligheder for at give de studerende digital adgang til pensum. Undervisning udvikles i høj grad i samarbejde mellem fagmiljøer på de nu større universitetsenheder, og det er af afgørende betydning, at universiteterne har fælles aftalegrundlag på dette felt, da det ellers vil være meget vanskeligt at samarbejde tværinstitutionelt om studerendes adgang til pensumlitteratur.

⁶ Lessig, 2004, s.285

Referencer

Jensen, Lone & Pedersen, Kirsten. (2005). E-kompendier på HBÅ - erfaringer efter det første år i drift. *DF Revy*, 5, 20-23.

Koktvedgaard, Mogens. (2005). *Lærebog i immaterialret*. Jurist- og Økonomforbundet.

Schovsbo, Jens. (1996). *Grænsefladepørgsmål mellem immaterialretten og konkurrenceretten*. Jurist- og Økonomforbundet.

Lessig, Lawrence. (2004). *Free culture. How big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*. Penguin Press.

Aftaler i regi af aftalelicenskonstruktionen burde for rettighedshaverne være et solidt grundlag for samarbejdet, da der betales vederlag for den specifikke udnyttelse.

Kreative processer langs Lillebælt

Temadag om informationskompetence

Af Niels Breüner

Nedenstående refleksioner har sin baggrund i en temadag om informationskompetence, hvor hovedformålet var netværksdannelse mellem bibliotek og uddannelse på tværs af professioner. Temadagen var arrangeret af programområdet Nye Institutioner under DEFF.

Niels Breüner
Bibliotekar
VIA UC, Pædagoguddannelsen Peter Sabroe
nbre@viauc.dk

Stedet er et konferencelokale tæt under Lillebæltbroen i Fredericia ved den gamle færgehavn. Anledningen er programgruppen: *Nye institutioner*, der afholder temadag om informationskompetence. En solskinsdag i april mødes derfor 60 oplagte uddannelsesbibliotekarer og undervisere til oplæg, workshop og netværksarbejde.

Vi er alle fra forskellige uddannelsesinstitutioner og har derfor forskellige tilgange og erfaringer med undervisning. Store uddannelsesbiblioteker kan have svært ved fysisk at klare at afholde mange undervisningsseancer. Det kan være udfordrende i sig selv at få tid til at nå ambitionsniveauet for undervisningen. Små uddannelsesbiblioteker kan have andre udfordringer. Det kan være svært at få tid til udvikling af underviserrelationer, som eneste ansatte bibliotekar. Strukturelle problemer på uddannelsesstedet kan også være en udfordring. Nye uddannelsesreformer, ændrede underviserteamstrukturer, sammenlægninger af uddannelser, ændringer i uddannelsesbekendtgørelser og studieordninger, alt dette gør arbejdet med at skabe og udvikle informationskompetencen besværlig.

Det viser sig vanskeligt at trække undervisere ind i DEFF-regi til sådanne temadage. Hvis undervisere skal involveres mere i samarbejde om informationskompetence ud af huset, kan oplevelsen af nødvendighed bidrage til øget engagement. Det er de lokale ressourcer på uddannelsesstederne, ved for eksempel udviklingstimer, der kan anvendes til at få flere undervisere af stalden.

Det er værd at gøre opmærksom på temadagens workshop. Alle bliver nemlig bedt om at forholde sig til, hvad der kan tilbydes andre af egne ressourcer, og hvad der kan ønskes af ressourcer fra andre. Dette gøres på skrift ud fra Creative Commons principper. Her viser det sig, at vi som fagpersoner ønsker og efterlyser øget vidensdeling, idé- og erfaringsudveksling om undervisningsværktøjer og især samarbejdsrelationer mellem bibliotekar og underviser i forbindelse med udvikling af informationskompetence. Til gengæld er det, vi kan tilbyde af ressourcer og kan videndele, mere præget af konkrete tilbud om vidensdeling à la maritim faglitteratur, konkrete undervisningsforløb samt undervisningsmaterialer om internetressourcer.

Som netværksmøde betragter jeg temadagen som en succes.

Programgruppen har søsat et skib i Fredericia nær den gamle færgehavn, ikke færdigapteret, men vi kan vel færdigbygge skibet, mens vi sejler ...

DF Revy Kort nyt

Pressemeddelelse

Licenser over alle grænser: Fælles licensinitiativ for fire europæiske lande

Organisationen Knowledge Exchange oplyser, at de vil levere midler og nye forretningsmodeller til europæiske uddannelses- og forskningsområder. Blandt andet ved at tilbyde online ressourcer licentieret til brug udover de nationale grænser.

Det næste skridt for det projekt, der blev lanceret i februar 2007 er et partnerskab med fire forlag/udgivere, som vil tilbyde en række ressourcer specifikt for uddannelses- og forskningsområder i de fire lande. Samarbejdet er indgået med følgende forlæggere: Multi-Science, ALPSP, BioOne, Scientific-WorldJournal, og Wiley-Blackwell.

Læs mere her:
www.knowledge-exchange.info/

DEFF – Årsberetning 2007

Den seneste årsberetning fra DEFF er nu udgivet og kan hentes på organisationens hjemmeside: www.bs.dk/publikationer/andre/deff/2007

Fuld fart på bibliotekerne

Videndesign & vidensmedier – ny uddannelse i biblioteks- og informationsvidenskab. Der foregår i øjeblikket en rivende udvikling både på biblioteker og på den uddannelsesinstitution, der uddanner bibliotekarer: Danmarks Biblioteksskole.

I profilavisen for Danmarks Biblioteksskole – distribueret af Morgenavisen Jyllands-Posten d. 21. maj 2008, informeres spændende og informativt om studiet og fagets brede vifte af muligheder.

Online udgave af profilavisen kan hentes her: www.e-pages.dk/danmarksbiblioteksskole/2/

Tidsskrift.dk

Det Kongelige Bibliotek har netop lanceret en ny portal, www.tidsskrift.dk. Styrelsen er involveret i tidsskrift.dk via Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek, DEFF, som har støttet udviklingsarbejdet.

Det spændende ved tidsskrift.dk er, at portalen er én af de få, der tilbyder gratis adgang til fagtidsskrifter på dansk, og at den fokuserer på samfundsvidenskab og humaniora. Langt de fleste af de tidsskrifter, man ellers kan få adgang til på nettet, er på engelsk. Der ligger et stort arbejde bag tidsskrift.dk, ikke mindst i forhold til ophavsrettigheder, men det er altså faldet i hak nu.

Tidsskrift.dk er også noget særligt, fordi portalen kan benyttes gratis af alle. Man skal således ikke være tilmeldt Det Kongelige Bibliotek som bruger for at kunne læse med på tidsskrift.dk.

Lone Sewerin

Styrelsen for Bibliotek og Medier

DF Revy Kort nyt

Insight DB: 20-05-2008

DB bliver i Kulturministeriet

Forankring og udvikling

Konstitueret rektor Trine Schreiber slog det fast med syvtommersøm: Vi er i Kulturministeriet, vi bliver i Kulturministeriet og der er ikke nogen fusion på vej. Studerende på Danmarks Biblioteksskole i København havde inviteret til debat om forankring, udvikling og profilering af kerneområder på DB og biblioteksleder Jørgen Bartholdy, formand for Bibliotekarforbundet Pernille Drost, konstitueret rektor Trine Schreiber og direktør Jens Thorhauge sad parat i panelet.

DB har allerede indledt drøftelser med fx Aalborg Universitet om moduludveksling, og IT-Universitetet om evt. fælles master, samt planlagt et kommende møde med Copenhagen Business School. Samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner vil og skal få større og større betydning.

Profilering af kerneområder

Konkurrencen med andre universiteter, der udbyder kurser i DB's kerneområder, skal også hilses velkommen. Det er et bevis på, at vidensorganisering og formidling har haft en kæmpe succes og samtidig er medvirkende til både at udbrede kendskabet til området på universiteter og samtidig synliggøre vores fag som akademisk disciplin.

Det er vigtigt at Danmarks Biblioteksskole satser på sine kerneområder, der på den ene side er information science, vidensorganisering og informationssøgning og på den anden side de biblioteksorienterede kulturtiltag.

DB eksisterer altså også om 3 år med en fornyet profil, der matcher et moderne videnssamfunds behov.

Læse hele artiklen på: www.db.dk/nyheder/insight/default.asp?cid=7943

Biblioteksskolens elektroniske nyhedsbrev Insight DB: udkommer hver anden torsdag.

JULI	01. - 05.	Istanbul, Tyrkiet	LIBER 37th Annual Conference. Bridging the Digital Divide: Effective Library Partnerships in the Digital Age. www.libereurope.eu/node/170
	10. - 11.	Belfast, Irland	7th International JISC/CNI Conference. www.jisc.ac.uk/events/2008/07/cniconference.aspx
AUGUST	04. - 06.	Seattle, USA	Building Effective, Sustainable, Practical Assessment. 2nd Library Assessment conference. www.libraryassessment.info/
	04. - 06.	Ostrava, Tjekkiet	First International Conference on the Application of Digital Information and Web Technologies. ICADIWT 2008. www.dirf.org/diwt2008/
	05. - 07.	Boston, MA USA	Rethinking Access to Information. IFLA Satellite meeting. www.ifla.org/IV/ifla74/satellite-en.htm
	10. - 14.	Québec, Canada	Libraries without borders: Navigating towards global understanding. 74th IFLA General Conference and Council. www.ifla.org/IV/ifla74
	20. - 22.	Turku, Finland	Information behavior on the internet. Creating Knowledge V Conference. www.congress.utu.fi/creatingknowledge2008/
	21. - 23.	Lund, Sverige	Fourth Nordic Conference on Scholarly Communication. NCSC 2008. www.lub.lu.se/ncsc
	25. - 29.	Tilburg, Holland	Digital Libraries à la Carte 2008. Modular, International Digital Library Course. TICER. www.tilburguniversity.nl/services/lis/ticer/08carte/
	SEPTEMBER	11. - 12.	Roskilde
14. - 19		Aarhus	ECDL2008. 12th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries. www.ecdl2008.org
18. - 19.		Odense	Gode opgaveformuleringer – bedre undervisning? Arbejdskonference. Tilmelding via BF's kalender. www.bf.dk/dk
22. - 26.		Berlin, Tyskland	DC-2008: International Conference on Dublin Core and Metadata Applications. www.dc2008.de/
25. - 28.		Göteborg, Sverige	Bok & Bibliotek. www.bok-bibliotek.se/index.asp?lang=EN
OKTOBER	06. - 08.	Stockholm, Sverige	The 8th Nordic ILL Conference. From Discovery to Delivery: Building a Resource Sharing Service for the Future. www.abm-utvikling.no/kalender/8th-nordic-ill-conference.ics/

Fra Baglinjen

Slip visionerne løs

FREMTIDENS FORSKNINGSBIBLIOTEK

Danmarks Forskningsbiblioteksforening holder årsmøde d. 11. - 12. september 2008 på Hotel Comwell i Roskilde med fremtidens forskningsbibliotek som fagligt tema.

Med det håb, at starte idégenerering og debatten allerede før årsmødet afholdes, er der udskrevet en pris-konkurrence blandt de deltagende i årsmødet om den bedste vision for fremtidens forskningsbibliotek.

Hvordan udvikler vi fremtidens forskningsbibliotek?

Forskningsbibliotekerne har i de seneste dekader gennemgået en voldsom udvikling. Generelt har forskningsbibliotekerne løbende tilpasset sig både samfundsudviklingen og den teknologiske udvikling. Vil dette også være muligt i fremtiden? Kombinationen af anstrengte budgetter og et stadig mere konkurrencebetonet marked for informationssektoren kræver en prioriteret indsats og strategisk tænkning.

Strategisk tænkning består normalt i aktiv ændring af grænserne for institutioners eksistensgrundlag. Grænsedytning kan bestå i en koncentration, justering eller ekspansion af eksistensgrundlaget.

Hvad er forskningsbibliotekernes eksistensgrundlag i fremtiden? Hvilke krav og behov vil vores brugere have?

Hvordan ser det organisatoriske landskab ud for forskningsbibliotekerne, universiteterne og andre forsknings- og undervisningsinstitutioner? Hvilke nye roller vil forskningsbibliotekerne skulle spille og hvilke af bibliotekernes nuværende serviceydelser vil også blive efterspurgt i fremtiden? Vil forskningsbibliotekerne blive reduceret til kun at være studiebiblioteker? Eller skal forskningsbibliotekerne fortsat ekspandere understøttelse af institutionernes forsknings- og læringsvirksomhed?

Forskningsbiblioteker løser for nærværende meget forskelligartede opgaver. Bliver det enkelte forskningsbiblioteks tilgang til at løse opgaver endnu mere differentieret i fremtiden?

Dette er nogle af de problemstillinger, som vi håber at få belyst og diskuteret på Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde 2008.

Konkurrence blandt de deltagende om den bedste vision om fremtidens forskningsbibliotek, max. en "A4-side".

Indsendelsesfristen er 1. september pr. mail til df@statsbiblioteket.dk.

Præmie

Gratis deltagelse i Vinterinternat 2009 + en ipod.

Vinderen offentliggøres på årsmødet.
Programmet for årsmødet 2008 findes på www.dfdf.dk.

Tilmeldingsmulighed findes under arrangementer på samme site.